

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้นิทานประกอบภาพ สำหรับกิจกรรมการเล่านิทานของเด็กปฐมวัยผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
  - 2.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
  - 2.2 ความสำคัญของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
  - 2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย
  - 2.4 กระบวนการทางสมองที่ก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)
  - 2.5 แนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)
  - 2.6 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)
  - 2.7 คุณลักษณะของผู้มีความฉลาดทางอารมณ์
  - 2.8 การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 3-5 ปี
  - 2.9 การประเมินผลความฉลาดทางอารมณ์เด็ก
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสือนิทานประกอบภาพ
  - 3.1 หนังสือสำหรับเด็ก
  - 3.2 นิทาน
  - 3.3 นิทานประกอบภาพ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล รายละเอียดของหลักสูตรมีดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 5-22)

1. หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ โดยกำหนดหลักการดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็ก ตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาพัฒนาเด็ก

2. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
  2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
  3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
  4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
  5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและรักการออกกำลังกาย
  6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
  7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
  8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
- ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
  10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
  11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
  12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

3. สาระการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้กำหนดสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ

1. ประสบการณ์สำคัญ ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัวรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมกันด้วยประสบการณ์สำคัญ ดังนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และ กล้ามเนื้อเล็ก ดังนี้

1.1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

1.1.1.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่

1.1.1.2 การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์

1.1.1.3 การเล่นเครื่องเล่นสนาม

1.2.1 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

1.2.1.1 การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส

1.2.1.2 การเขียนภาพและการเล่นกับสี

1.2.1.3 การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ด้วยดินเหนียวสี ดินน้ำมัน

แท่งไม้ เศษวัสดุ ฯลฯ

1.2.1.4 การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน

1.3.1 การรักษาสุขภาพ

1.4.1 การรักษาความปลอดภัย

1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

1.2.1 ดนตรี

1.2.1.1 การแสดงกริยาโต้ตอบเสียงดนตรี

1.2.1.2 การเล่นเครื่องดนตรีง่ายๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ ดี

1.2.1.3 การร้องเพลง

1.2.2 สุนทรียภาพ

1.2.2.1 การชื่นชม และสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม

1.2.2.2 การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลกขบขัน และเรื่องราว

เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่างๆ

1.2.3 การเล่น

1.2.3.1 การเล่นอิสระ

1.2.3.2 การเล่นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่

1.2.3.3 การเล่นในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม

1.2.4.1 การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ดังนี้

1.3.1 การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

1.3.2 การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3.3 การวางแผน ตัดสินใจเลือก และการลงมือปฏิบัติ

1.3.4 การมีโอกาสดำเนินการรับรู้ความรู้สึก ความสนใจและความต้องการของตนเองและผู้อื่น

1.3.5 การมีประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

1.3.6 การแก้ปัญหาในการเล่น

1.3.7 การมีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไทย

1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลา ดังนี้

1.4.1 การคิด

1.4.1.1 การรู้จักสิ่งต่างๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรสและดมกลิ่น

1.4.1.2 การเลียนแบบการกระทำ และเสียงสัตว์ต่างๆ

1.4.1.3 การเชื่อมโยง ภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง

1.4.1.4 การรับรู้และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน

1.4.1.5 การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่าน สื่อ วัสดุต่างๆ

1.4.2 การใช้ภาษา

1.4.2.1 การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด

- เกี่ยวกับตนเอง
- 1.4.2.2 การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเรื่องราว
- 1.4.2.3 การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ
- 1.4.2.4 การฟังนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน
- 1.4.2.5 การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนจิตเขี่ย เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนเหมือนชื่อตนเอง
- 1.4.2.6 การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ ที่สื่อความหมายต่อเด็ก อ่านภาพหรือสัญลักษณ์ จากหนังสือนิทาน/เรื่องราวที่สนใจ
- 1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
- 1.4.3.1 การสำรวจ และอธิบาย ความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งต่างๆ
- 1.4.3.2 การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
- 1.4.3.3 การเปรียบเทียบ เช่น ยาว/สั้น ขรุขระ/เรียบ ฯลฯ
- 1.4.3.4 การเรียงลำดับสิ่งต่างๆ
- 1.4.3.5 การคาดคะเนสิ่งต่างๆ
- 1.4.3.6 การตั้งสมมุติฐาน
- 1.4.3.7 การทดลองสิ่งต่างๆ
- 1.4.3.8 การสืบค้นข้อมูล
- 1.4.3.9 การใช้หรืออธิบายสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 1.4.4 จำนวน
- 1.4.4.1 การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน
- 1.4.4.2 การนับสิ่งต่างๆ
- 1.4.4.3 การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
- 1.4.4.4 การมีประสบการณ์กับจำนวนหรือปริมาณที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง
- 1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ)
- 1.4.5.1 การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุหรือการเทออก
- 1.4.5.2 การสังเกตสิ่งต่างๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่างกัน
- 1.4.5.3 การมีประสบการณ์และการอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่างๆ
- 1.4.5.4 การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่ายและรูปภาพ

1.4.6 เวลา

1.4.6.1 การเริ่มต้นและหยุดการกระทำโดยสัญญาณ

1.4.6.2 การมีประสบการณ์ และเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ

1.4.6.3 การมีประสบการณ์ และเรียงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ

1.4.6.4 การสังเกตการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล

4. สารที่ควรรู้

สารที่ควรรู้เป็นเรื่องราวที่บูรณาการให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ ความสนใจของเด็ก ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก เนื้อหาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก สารที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่างหน้าตาของตน รู้จักอวัยวะต่างๆ และวิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขอนามัยที่ดี เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองคนเดียวหรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องการเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

3. ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

4. สิ่งต่างๆรอบตัวเด็ก เด็กควรรู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัส ของสิ่งต่างๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

5. การจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัย สามารถจัดได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และที่สำคัญต้องให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ตารางกิจกรรมประจำวัน

เวลา	ประสบการณ์
08.00-08.30 น.	รับเด็ก และตรวจสุขภาพเด็ก
08.30-09.00 น.	เคารพธงชาติ
09.00-09.10 น.	สนทนาข่าว/เหตุการณ์ประจำวัน
09.10-09.30 น.	กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.30-10.30 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์ เล่นเสรี
10.30-11.10 น.	พัก (รับประทานอาหารเช้า)
11.10-11.00 น.	กิจกรรมเสริมประสบการณ์
11.00-11.30 น.	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30-12.30 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.30-14.30 น.	นอนพักผ่อน
14.30-14.40 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.40-15.00 น.	เกมการศึกษา
15.00-15.30 น.	สรุป เตรียมตัวกลับบ้าน

หมายเหตุ ตารางกิจกรรมประจำวันอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

6. ขอบข่ายกิจกรรม

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

1. การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่
2. การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก
3. การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. การพัฒนาสังคม
5. การพัฒนาการคิด
6. การพัฒนาภาษา
7. การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

7. หลักการจัดกิจกรรม

1. กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละวันให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน
2. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกิน 20 นาที
3. กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที
4. กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

8. การวัดผลและประเมินพัฒนาการ

การวัดผลและการประเมินพัฒนาการของเด็ก ควรใช้การวัดผลและการประเมินพัฒนาการหลายวิธี และหลายครั้ง ได้แก่

1. การสังเกต
2. การสนทนา
3. การสัมภาษณ์
4. การสะสมผลงาน
5. การใช้แบบประเมิน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

1. ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์มาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Emotional Intelligence หรือ Emotional Quotient เรียกย่อว่า EQ ส่วนในภาษาไทยยังไม่มีคำบัญญัติศัพท์คำนี้เป็นทางการมีแต่ผู้แปลมาจาก Emotional Intelligence ใช้คำว่า เซาว์ปัญญา หรือความฉลาดทางอารมณ์ สมาคมจิตวิทยาแนะแนวแห่งประเทศไทยใช้คำว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ โดย ทศพร ประเสริฐสุข (2543 : 91) สติปัญญาทางอารมณ์ โดย วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542 : 63) ความฉลาดทางอารมณ์ โดย เทิดศักดิ์ เดชคง (2548 : 16)

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าใช้คำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) และใช้เรียกชื่อย่อว่า EQ ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์ นั้นได้มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้

สโลเวย์ และเมเยอร์ (Salover & Mayer. 1990 : 185-211) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลตระหนักรู้ในความคิด ความรู้สึก และภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตน และผู้อื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตน ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเอง ได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้อง กับการทำงานและการดำเนินชีวิตโดยสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ ในปี ค.ศ. 1997 สโลเวย์ และเมเยอร์ (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 13 ; อ้างอิงมาจาก Lalovey and Mayer. 1997 : 10-11) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ประเมินและแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึง และสร้างความรู้สึกที่ดีที่เกื้อกูลความคิดได้ เข้าใจอารมณ์และกระบวนการของอารมณ์ได้ดี คิดใคร่ครวญ และควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดีในทางที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามของสุขภาพจิตและเชาว์ปัญญา

กรมสุขภาพจิต (2543 : 1) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

เท็ดสก็ด เดชคง (2548 : 39) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณค่า และมีความสุข ในการเป็นคนดี หมายถึงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งก็คือความเมตตา กรุณา มีคุณค่านั้นสอดคล้องกับการมีสติรู้ตัว (Awareness) ในส่วนการมีความสุขเกิดจากการรู้จักการมองโลก เลือกรหาความสุขใส่ตัวเมื่อเกิดความทุกข์ก็หาวิธีแก้ไขตรงส่วนนี้คล้ายกับการใช้ปัญญา

วิลาสลักษณ์ ชวัลลี (2542 : 175) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคลที่เป็นปัจจัยสำคัญของการทำงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีความสุข และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ตลอดชีวิต คือ การพัฒนาจิตของตนให้มีสติ มีระบบ และมีพลังก่อน เมื่อบุคคลสามารถรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ พัฒนาค้นเองอยู่เสมอ บุคคลจะสามารถพัฒนาความสามารถในการทำงานและสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2543 : 14) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เปรียบเสมือนความสามารถของบุคคลในการรับรู้และแสดงอารมณ์ออกมา สามารถที่จะแยกแยะประสมประสานความคิดกับอารมณ์ มีความเข้าใจ และสามารถแสดงอารมณ์ได้อย่างมีปัญญาและไหวพริบ ตลอดจนสามารถที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ทุกสถานการณ์

พระราชมนี (ประยูร ธมฺมจิตโต. 2543 : 21) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง การใช้ปัญญากำกับการแสดงอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผล ดังนั้นปัญญาจึงเป็นตัวที่จะมากำกับตัวเรา ให้แสดงออกเป็นไปในทางที่ถูกต้อง

ฉันทนา ภาคบงกช (2544 : 160) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ศักยภาพของแต่ละคนที่ตอบสนองอารมณ์ตนเอง ความต้องการของผู้อื่น ได้อย่างถูกต้อง เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองที่จะจัดการกับอารมณ์ เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองสามารถควบคุมบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม รู้จุดดีของตนมีแรงจูงใจหรือแรงขับในตนเอง (Self Motivation) รวมถึงสามารถรับรู้เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้ มีการประพฤติตน ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมและมีความสุข ความฉลาดทางอารมณ์เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทั้งความคิด (Thinking) อารมณ์ (Emotion) และพฤติกรรม (Behavior)

2. ความสำคัญของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ ดังที่นักวิชาการ นักวิจัย ได้เน้นให้เห็นความสำคัญว่า ในการประสบความสำเร็จ เช่น การเรียน การทำงานนั้นชาวปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องเพียง ร้อยละ 20 เท่านั้น และอีก ร้อยละ 80 เป็นปัจจัยด้านอื่น รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ด้วย (ปิยธิดา เลื่อนพลับ. 2550 : 16 ; อ้างอิงจาก Goleman, D. 1998 : Unpaged) โดยทักษะทางอารมณ์ และสังคม จะช่วยให้มีความฉลาดรู้ทางชาวปัญญา ทำหน้าที่ได้ดีขึ้น

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2542 : 23) กล่าวว่า การศึกษาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ทำให้บุคคลเริ่มตระหนักว่าการที่เราจะประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น การเรียน การทำงานการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตทางสังคมจะต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ด้วย และเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก นอกจากนี้การศึกษาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยให้บุคคลเรียนรู้โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ สามารถเข้าใจและจัดการอารมณ์ของตนเองได้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองและเกี่ยวกับบุคคลอื่น มีผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมของบุคคลสามารถสื่อสารกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนมีแรงจูงใจที่จะกระทำสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ และที่สำคัญคือ คนที่เรียนรู้เรื่องอารมณ์จะทำให้รู้จักการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีเหตุผลกับอารมณ์ และสามารถนำความรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนี้

1. นำความรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ไปพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์

2. นำความรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ไปพัฒนาการสื่อสาร การแสดงความรู้สึก และความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ทำให้มีสัมพันธภาพส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

3. นำความรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ไปพัฒนาบุคคลในองค์กร เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน ลดปัญหาความขัดแย้งและการทำงานร่วมกัน

4. นำความรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ไปพัฒนาศักยภาพของผู้นำในองค์กรต่างๆ ทำให้สามารถทำงานเกี่ยวกับบุคคลในองค์กรได้ดีขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารงาน

มนัส บุญประกอบ (2542 : 26) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องของความสามารถที่จะอ่านใจหรือรู้ถึง “ใจเขาใจเรา” ของบุคคลได้ตลอดจนการรู้จักควบคุมและใช้อารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม มองโลกในแง่ดี มีความเป็นผู้นำ และรู้จักที่จะรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นไว้ได้อีกด้วย

กรมสุขภาพจิต (2543 : 85) กล่าวถึง ความฉลาดทางอารมณ์ว่ามีความจำเป็นที่บุคคลควรจะมีหรือพัฒนาให้มากขึ้นเพื่อชีวิตการทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต คนทำงานที่อยู่ในองค์กรถูกคาดหวังว่าจะต้องมีคุณภาพมาก ไม่เพียงแต่มีความสามารถหรือทักษะที่จำเป็นในการทำงานหรือมีเชี่ยวชาญด้านใดด้านนั้น แต่ต้องมีความสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีความรับผิดชอบมีความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อผู้ร่วมงาน มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สรุปได้ว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ สามารถเข้าใจและจัดการอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองและเกี่ยวกับบุคคลอื่น มีผลต่อการดำรงชีวิตในสังคม ช่วยแก้ปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากอารมณ์ หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ เต็มใจให้ลดน้อยลง

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ จิตแพทย์ชาวเวียนนา ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของเด็ก ในเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ในทฤษฎีของเขากล่าวถึงพัฒนาการของเด็กจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นของการพัฒนาทางเพศ (Psychosexual Development) ซึ่งจากลำดับขั้นตอนของการพัฒนาดังกล่าวถ้าประสบความสำเร็จในแต่ละขั้นตอน ก็จะทำให้เกิดวุฒิภาวะ (Maturation) แต่ถ้าเด็กไม่สามารถพัฒนาหรือประสบปัญหาในขั้นใดขั้นหนึ่งของการพัฒนาการก็จะมีผลกระทบกระเทือนต่อวุฒิภาวะของเด็ก พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เด็กแสดงออกมาก็ไม่บรรลุนิติภาวะ และจะถูกเก็บเอาไว้เมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยผ่านจิตใต้สำนึก (Subconscious) (วีระ ไชยศรีสุข. 2533 : 97-98)

ฟรอยด์เชื่อว่าโครงสร้างของบุคลิกภาพของมนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ Id Ego และ Super Ego

1. “Id” คือความต้องการของร่างกาย
2. “Ego” มีหน้าที่บริหาร Id และ
3. “Super Ego” คือ ส่วนที่ควบคุมความต้องการ Id ที่ได้รับการอบรมสั่งสอน

ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมและนโยบาย ฟรอยด์ เน้นว่าความสำเร็จในชีวิตของเราสืบเนื่องมาจากการพัฒนาการที่สมบูรณ์ในวัยเด็ก ฟรอยด์ ได้แบ่งลำดับพัฒนาการของเด็กออกเป็น 5 ขั้น (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2542 : 19; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2522 : 2-3 แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา) คือ

1. ขั้นความพอใจอยู่ที่บริเวณปาก (Oral Stage)

ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 0-1 ปี เป็นช่วงที่ทารกพุ่งความสนใจไปที่ปาก สิ่งที่น่าความสุขมาให้แก่ทารกมากที่สุด คือการได้รับสัมผัสบริเวณปาก โดยการดูด สัมผัส ซึ่งการดูดนอกจากจะเป็นการตอบสนองความต้องการทางร่างกายคือความหิวแล้ว ยังทำให้ทารกได้ผ่อนคลายความเครียดทางร่างกายด้วย

2. ขั้นความพอใจอยู่ที่ทวารหนัก (Anal Stage)

ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 1-2 ปี ระยะเวลาที่เกิดเมื่อเด็กเริ่มเรียนรู้เรื่องการขับถ่าย การขับถ่ายของเด็กควรเป็นไปโดยความพอใจของเด็ก ไม่ใช่ความขัดแย้งหรือการวางกฎเกณฑ์บังคับเด็ก เช่นการฝึกให้เด็กขับถ่ายให้เป็นเวลา ควรทำไปทีละเล็กละน้อย ไม่ใช่ขู่บังคับจนเด็กเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์

3. ขั้นความพอใจอยู่ที่บริเวณอวัยวะเพศ (Phallic Stage)

ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 3-5 ปี ระยะเวลาที่ความพอใจจะเลื่อนไปอยู่ที่อวัยวะเพศเด็ก มีความสนใจลักษณะที่แตกต่างไปจากเพศของตน การเกิดของคน บทบาทของพ่อแม่ในการให้กำเนิดบุตร และพฤติกรรมทางเพศของพ่อแม่ผู้ปกครอง เราจะพบว่าเด็กจะเล่นอวัยวะเพศในช่วงอายุดังกล่าวซึ่งเป็นวัยก่อนเข้าโรงเรียนการให้ความรัก ความอบอุ่นของบิดามารดา จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงบทบาททางเพศของตนและเกิดความอยากที่จะเลียนแบบ (Identification) บทบาทของบิดามารดา

4. ขั้นก่อนวัยรุ่น (Latency Stage)

ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 6-12 ปี เป็นระยะที่เด็กจะหันเหความสนใจจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไปสู่เพื่อนฝูงระยะหลังต่างๆ นี้ ในขั้นที่ 3 จะยังแฝงเร้นอยู่ไม่แสดงออกมา

5. ขั้นวัยรุ่น (Genital Stage)

ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 13-18 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความสนใจในเพศตรงข้ามมากที่สุดการเริ่มต้นที่แท้จริงของความรักระหว่างเพศจะเกิดขึ้นในขั้นนี้

ฟรอยด์เชื่อว่า พัฒนาการในแต่ละขั้นดังกล่าวมาแล้วจะผ่านไปได้ด้วยดี ต้องอาศัยการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามลำดับ ซึ่งถ้าเด็กขาดการสนองในขั้นใด ขั้นหนึ่งอย่างถูกต้องก็จะเกิดการชะงัก (Fixation) ในการพัฒนาขั้นต่อไปและอาจทำให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น และจะแสดงพฤติกรรมถดถอย (Regression) เข้าสู่วัยเด็ก (วิระ ไชยศรีสุข. 2533 : 36)

เด็กปฐมวัยอยู่ในวัย 3-5 ปี อยู่ในช่วง “ความพอใจอยู่ที่อวัยวะเพศ” ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กให้ความสนใจกับบิดามารดา ซึ่งเป็นเพศตรงข้าม โดยเด็กชายจะเกิดปมออดิปุส (Oedipus Complex) เด็กหญิงจะเกิดปมอีเล็กต้า (Electra Complex) เด็กชายจะรักและสนใจแม่ ขณะเดียวกันเด็กหญิงจะรักและสนใจพ่อและพยายามต่อต้านบิดามารดาซึ่งเป็นเพศเดียวกัน เพื่อให้เป็นที่รักของพ่อหรือแม่ ประกอบกับในช่วงนี้จิตใจส่วนที่เรียกว่ามโนธรรม (Super Ego) กำลังพัฒนา เด็กจึงพยายามเรียนรู้ถึงค่านิยม และมาตรฐานทางสังคมที่บิดามารดายึดถือและปฏิบัติตาม การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยนี้จึงมีความสำคัญในการวางแนวทางที่ถูกต้องในการปฏิบัติงาน ให้ความรัก เอาใจใส่แสดงบทบาทของบิดามารดาอย่างชัดเจน เพื่อให้เด็กเห็นความแตกต่างระหว่างเพศ และพัฒนาผ่านช่วงนี้ไปได้ด้วยดีก็สามารถพัฒนาในช่วงอื่นต่อไปได้อย่างปกติ

3.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพ ของ อีริกสัน (Erikson)

อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ ผู้ศรัทธาในงานฟรอยด์ เกิดที่เมืองแฟรงค์เฟิร์ต ประเทศเยอรมันนี ได้เน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็กบุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงอายุเด็กจะประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นการพัฒนาการต่าง ๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนพึงพอใจในช่วงอายุนั้นเด็กจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดีและเหมาะสม และพัฒนาครอบคลุมถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งพัฒนาการของมนุษย์มี 8 ขั้น คือ (วิระ ไชยศรีสุข. 2533 : 35-37)

1. ขั้นความไว้วางใจ กับความไม่ไว้วางใจ (Trust V. S. Mistrust) (อายุ 0-2 ปี) ในวัยนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ที่จะไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจบุคคลหรือสภาพแวดล้อมถ้าเด็กได้รับความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากการเลี้ยงดู เช่น ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมเมื่อหิว เมื่อหนาว ฯลฯ เด็กก็จะเกิดความไว้วางใจต่อสิ่งต่างๆ ถ้าเด็กได้รับแต่การแสดงอารมณ์ขุ่นเคืองหรืออาการที่ไม่เป็นมิตร เด็กจะพัฒนาความไม่ไว้วางใจใดๆ

2. ขั้นความเป็นตัวของตัวเอง กับความอับอาย สงสัย ไม่แน่ใจ (Autonomy V.S. Shame and Doubt) (อายุ 2-5 ปี) ในวัยนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กวัยนี้จะช่างสงสัยและชอบสำรวจ ค้นคว้าทดลอง การเลี้ยงเด็กก็มีเพียงแต่ไม่让孩子ได้รับอันตราย ไม่ควรบีบบังคับจนเกินไป

ควรใช้วิธีการฝึกฝนแบบละมุนละม่อม โดยเฉพาะนิสัยเบื้องต้น เช่น การรับประทานอาหาร การจับถ้ำยเป็นเวลา การแต่งตัว ฯลฯ ถ้าเด็กได้รับการบังคับมากเกินไปเด็กก็จะกลายเป็นคนที่หวาดกลัว

3. ชั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative V.S. Guilt) (อายุ 4 – 7 ปี) ในวัยนี้จะเป็นวัยที่เด็กจะพัฒนาทักษะในการรับรู้ทางความคิด สติปัญญา และความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น เด็กจะเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ และชอบถามคำถามบ่อยๆ ว่าอะไร ทำไม ซึ่งพ่อแม่บางคนอาจจะไม่เข้าใจ อาจจะดุเด็กเกิดความหวาดกลัวว่าจะทำผิดเพราะว่าถูกผู้ใหญ่ว่ากล่าวมาแต่เด็ก และความรู้สึกนี้จะสกัดกั้นความรู้สึกของเด็กจนติดตัวไปจนถึงผู้ใหญ่

4. ชั้นความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ กับความรู้สึกด้อย (Industry V.S. Inferiority) (อายุ 5 – 12 ปี) ในวัยนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น รู้จักปรับตัวทางสังคม รู้จักแบ่งหน้าที่การทำงานกับผู้อื่น ถ้าประสบความสำเร็จจะภาคภูมิใจ ถ้าล้มเหลวบ่อยครั้งจะรู้สึกที่ตนเองด้อย ควรต้องช่วยส่งเสริมและให้กำลังใจในการเรียนและการทำงาน

5. ชั้นรู้จักตนเองกับไม่รู้จักตนเอง (Identity V.S. Role Diffusion) (อายุ 13–17 ปี) วัยนี้อยู่ในช่วงวัยรุ่น การได้รู้จักตนเอง ได้ค้นพบตนเองเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมาก ทำให้ไม่แน่ใจว่าตนเองเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ แต่ถ้าหากขั้นนี้มีการพัฒนาที่ดีเด็กวัยรุ่นจะเกิดความมั่นใจในตนเองและจะตระหนักว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถปรับตัวได้ง่าย

6. ชั้นความรู้สึกว่าตนเองมีเพื่อนกับความรู้สึกอ้างว้าง (Intimacy V.S. Isolation) (อายุ 18–21 ปี) วัยนี้เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้นถ้าขั้นที่ 5 มีการพัฒนาดีจะเกิดความมั่นใจในตนเองประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำรู้จักหน้าที่และบทบาทของตน มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสุขกับเพื่อนทุกเพศ ถ้าขั้นที่ 5 มีการพัฒนาที่ไม่ดี จะไม่มั่นใจตนเองไม่ไว้วางใจผู้อื่นไม่มีเพื่อนชอบเก็บตัว

7. ชั้นความมีชีวิตชีวา กับความน่าเบื่อหน่าย (Generativity V.S. Inolation) (อายุ 22 - 45) วัยนี้สภาพจิตใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งบุคคลจะมีความรับผิดชอบ แบบผู้ใหญ่ในการสร้างฐานะให้มั่นคง และสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ การเป็นแบบอย่างต่อการเป็นพ่อคนแม่คน แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะไม่รู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและจะรู้สึกเบื่อหน่ายเฉื่อยชา สิ้นหวัง

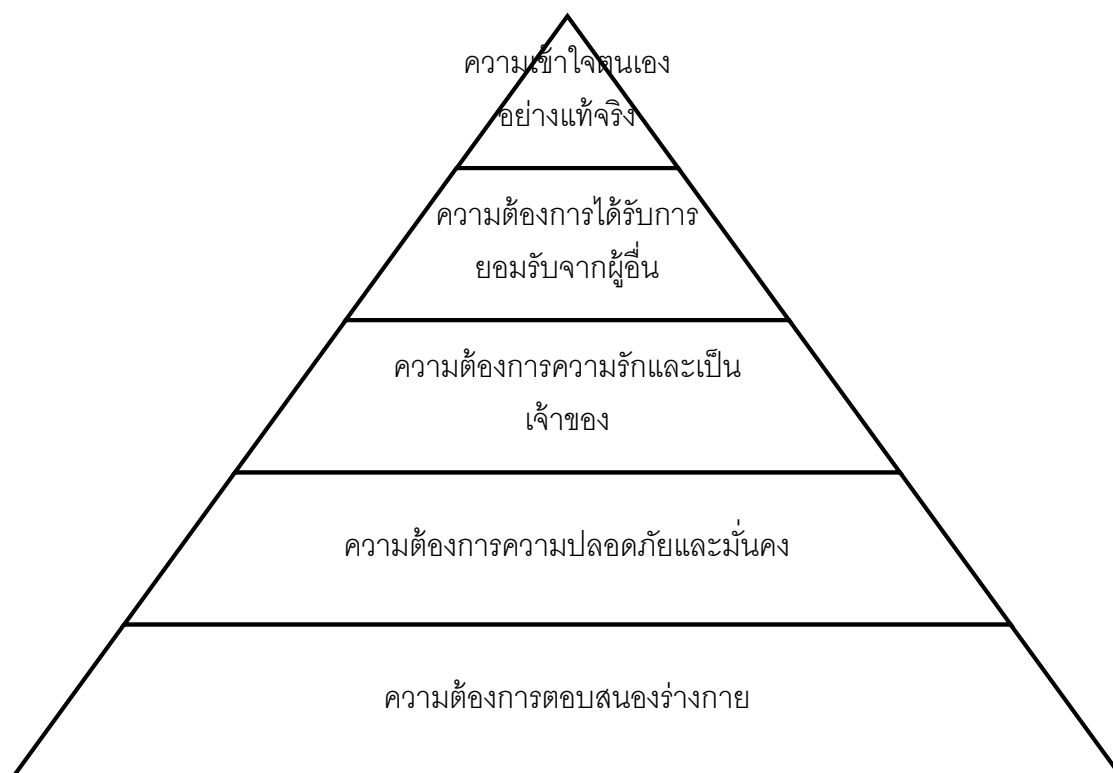
8. ชั้นความมั่นคงทางจิตใจ กับความรู้สึกในทางสิ้นหวัง (Ego integrity V.S. Disgust or Despair) (อายุ 45 ขึ้นไป) เป็นวัยแห่งการเป็นผู้ใหญ่จะมีความเป็นตัวของตัวเองมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยและมีความเป็นตัวของตัวเอง เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ถ้าบุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความมั่นคงทางจิตใจจะสามารถทำงานเพื่อตนเองโดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นคนที่มีความสำเร็จในชีวิตแต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะเป็นคนที่ไม่ให้ความไว้วางใจกับใคร

จากทฤษฎีของอิริคสัน สรุปได้ว่าสิ่งแวดล้อมที่ดีจะมีส่วนช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นสถานภาพทั้งหลาย ทั้งที่บ้านและโรงเรียน ควรมีส่วนช่วยให้เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานบุคลิกภาพที่เหมาะสมให้แก่ เด็กในชั้นปฐมวัยอยู่ในช่วงความเป็นตัวของตัวเองกับความอับอาย ไม่แน่ใจ และขั้นความกตริเริ่ม กับความรู้สึกลึกซึ้งพัฒนาพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง คือ 2 – 5 ปี ครูและผู้ปกครอง ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกกิจกรรมทดลองค้นคว้าอย่างอิสระคอยให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญมากช่วงนี้ ถ้ามีรูปแบบการสื่อสารที่ดีต่อความฉลาดทางอารมณ์ให้ดีขึ้น ควรหลีกเลี่ยงคำว่า “ห้ามและต้อง” อย่ายุ่งเกี่ยวกับเด็กให้มากนัก จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาลักษณะความเป็นตนเอง ขจัดสิ่งกีดขวางหรือจะเป็นอันตรายต่อเด็กให้ห่างออกไป ส่งเสริมให้เด็กได้ทดลองตามจินตนาการของตนเอง โดยผู้ใหญ่ดูแลอยู่ห่าง ๆ เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายขึ้น

ครูและผู้ปกครองควรกระตุ้นให้เด็กในวัยนี้ได้ลงมือกระทำ ชักถาม ซึ่งครูและผู้ปกครองจะต้องมีรูปแบบการสื่อสารที่ดี สำหรับเด็กเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กได้ควรปล่อยให้เด็กเล่นด้วยตนเอง เรียนรู้ แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเอง หลีกเลี่ยงการบอกให้ทำตามวิธีการของผู้ใหญ่คอยสังเกตและคอยห่าง ๆ คอยให้กำลังใจ ชมเชย และส่งเสริมให้เด็กเกิดความสำเร็จ

3.3 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2545 ; อ้างอิงจาก Feeney. 1987 : Unpaged) นักจิตวิทยาคนหนึ่งในกลุ่มนักทฤษฎีที่เน้นการมองความเป็นมนุษย์หรือมนุษย์มีศักยภาพ (Human Potential Theories) เขาเชื่อว่ามนุษย์มีคุณภาพนั้นเนื่องจาก มีความคิด ความรู้สึก ความตระหนักและการแสวงหาสิ่งที่ดึงมาค้นหาเป้าหมายของชีวิตให้ได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อคนซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ที่สนองความต้องการให้แก่ตนเองทั้งสิ้น ลักษณะที่มีคุณภาพของมนุษย์ลักษณะนี้จัดเป็นความต้องการของมนุษย์เรียงลำดับจากขั้นต่ำสุดไปถึงขั้นสูงสุด แบ่งเป็น 5 ชั้น ถ้าความต้องการในขั้นต้นได้รับการตอบสนองแล้วจะมีความต้องการในขั้นสูงต่อไป ลักษณะความต้องการในแต่ละชั้น ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 แสดงลักษณะความต้องการขั้นต่าง ๆ ของมาสโลว์

ลักษณะและความต้องการในแต่ละขั้นของมาสโลว์

ขั้นที่ 1 ความต้องการตอบสนองร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิ การนอนหลับ การขับถ่าย เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความรู้สึกมั่นคง การได้รับการปกป้องความมั่นคงจากครอบครัว ปลอดภัยจากความวิตกกังวล การหลีกเลี่ยงอันตราย ความเจ็บปวดต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรัก (Love Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก อยากให้ตนเป็นที่รัก มีการยอมรับตนเอง ตั้งแต่กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มสังคม กลุ่มทำงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการให้ผู้อื่นมายกย่อง การได้รับการยอมรับจากเพื่อน กลุ่มคน และความภาคภูมิใจ

ขั้นที่ 5 ความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization Needs) ได้แก่ ความต้องการสูงสุดของบุคคล กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และตามความสามารถพิเศษของตน

จะเห็นว่ามาสโลว์ ได้ลำดับความต้องการจากต่ำไปหาสูง และแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ความต้องการที่จะต้องได้รับการตอบสนอง ชั้นนี้ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองที่ดี โดยเฉพาะการสื่อสารก็จะสามารถส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี และความต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่นถ้าเด็กได้รับการพุดชมเชยตลอดจนการยอมรับจากผู้อื่นเด็กก็จะมีความเชื่อมั่นในตนเองเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ดีไปด้วย

2. ความต้องการเพื่อพัฒนาตน คือความต้องการที่จะเจริญเติบโต หรือพัฒนาเต็มตามศักยภาพของตน ทั้งด้านพุทธิปัญญา ทักษะ และเจตคติ มาสโลว์ จึงกล่าวได้ว่าก่อนที่มนุษย์เรา จะมีความต้องการขั้นสูง ความต้องการขั้นต่ำจะต้องสมปรารถนาเสียก่อน

มาสโลว์ มีความเชื่อว่าเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึก พึงพอใจในชีวิต มีความสุขและได้เรียนรู้ถึงการมีคุณค่าของตนเอง ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย มีความมั่นคงปลอดภัย มีความรักและการเป็นเจ้าของ แต่ถ้าความต้องการเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนอง จะทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีปมด้อย หรือทำให้ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองลดลง ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud), อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) และอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow)

ทฤษฎี	ลักษณะ	ลำดับขั้นการพัฒนา	จุดเน้น
ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)	ศึกษาพัฒนาการของเด็กในเรื่อง การพัฒนาทางบุคลิกภาพของมนุษย์ 3 ส่วน คือ Id Ego และ Super Ego	1. ชั้นความพอใจอยู่ที่บริเวณปาก (Oral Stage) อายุ 0 – 1 ปี 2. ชั้นความพอใจอยู่ที่ทวารหนัก (Anal Stage) อายุ 1–2 ปี 3. ชั้นความพอใจอยู่ที่บริเวณอวัยวะเพศ (Phallice Stage) อายุ 3–5 ปี 4. ชั้นก่อนวัยรุ่น(Latency Stage) อายุ 6–12 ปี 5. ชั้นวัยรุ่น (Genital Stage) อายุ 13–18 ปี	- เด็กปฐมวัยอยู่ในวัย 3–5 ปี อยู่ในช่วง “ความพอใจอยู่ที่อวัยวะเพศ” - สนใจบิดามารดา ซึ่งเป็นเพศตรงข้าม

ตาราง 2 (ต่อ)

ทฤษฎี	ลักษณะ	ลำดับขั้นการพัฒนา	จุดเน้น
อีริก อีริกสัน (Erik Erikson)	พัฒนาการ ปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม ของมนุษย์ ตั้งแต่แรกเกิด จนตายว่ามี ความขัดแย้ง ในทุกช่วงวัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชั้นความไว้วางใจ กับความ ไม่ไว้วางใจ (Trust V. S. Mistrust) (อายุ 0-2 ปี) 2. ชั้นความเป็นตัวของตัวเองกับ ความอับอาย สงสัย ไม่แน่ใจ (Autonomy V.S. Shame and Doubt) (อายุ 2-5 ปี) 3. ชั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึก ผิด (Initiative V.S. Guilt) (อายุ 4-7 ปี) 4. ชั้นความรู้สึกว่าตนประสบ ความสำเร็จกับความรู้สึกด้อย (Industry V.S. Inferiority) (อายุ 5-12 ปี) 5. ชั้นรู้จักตนเองกับไม่รู้จัก ตนเอง (Identity V.S. Role Diffusion) 	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ กำลังเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็น สิ่งที่แปลก ใหม่ และน่าตื่นเต้น สำหรับเด็ก - บุคลิกภาพจะ สามารถพัฒนาได้ดี หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า แต่ละช่วงอายุเด็ก จะประสบสิ่งที่พึง พอใจ
		<ol style="list-style-type: none"> 6. ชั้นความรู้สึกว่าตนเองมีเพื่อน กับความรู้สึกอ้างว้าง (Intimacy V.S. Isolation) (อายุ 18-21 ปี) 7. ชั้นความมีชีวิตชีวา กับความ น่าเบื่อหน่าย (Generativity V.S. Inolation) (อายุ 22-45) 8. ชั้นความมั่นคงทางจิตใจ กับ ความรู้สึกในทางสิ้นหวัง (Ego integrity V.S. Disgust or Despair) (อายุ 45 ขึ้นไป) 	

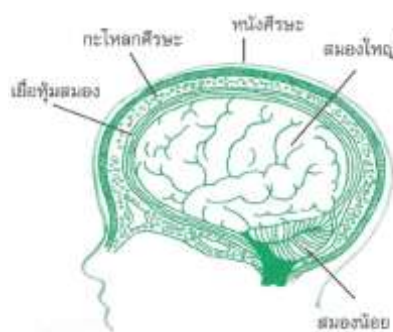
ตาราง 2 (ต่อ)

ทฤษฎี	ลักษณะ	ลำดับขั้นการพัฒนา	จุดเน้น
อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow)	คุณภาพของ มนุษย์มีความ ต้องการเรียง ลำดับจาก ต่ำสุดไปถึง สูงสุด	1. ชั้นความต้องการตอบสนอง ร่างกาย (Physiological Needs) 2. ชั้นความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3. ชั้นความต้องการความรัก (Love Needs) 4. ชั้นความต้องการได้รับการ ยอมรับจากผู้อื่น (Esteem Needs) 5. ชั้นความเข้าใจตนเองอย่าง แท้จริง (Self-Actualization Needs)	เน้นการมองความ เป็นมนุษย์มีศักยภาพ (Human Potential Theories) 1. ความต้องการที่ จะต้องได้รับการ ตอบสนองที่ดี โดยเฉพาะ การสื่อสาร 2. ความต้องการเพื่อ พัฒนาตน คือ ความต้องการที่จะ เจริญเติบโต หรือพัฒนาเต็มที่ ตามต้องการที่จะ เจริญเติบโตหรือ พัฒนาเต็มที่ตาม ศักยภาพของตน

4. กระบวนการทางสมองที่ก่อให้เกิดของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

เด็กทุกคนเกิดมา ไม่มีคนไหนเหมือนกัน บางคนร้องจ้าเวลาเกิด บางคนร้องเบา ๆ บางคนน้ำหนักดี ตั้ง 3 กิโลกรัม บางคนหนักแค่ 2 กิโลกว่า ๆ บางคนหัวเล็ก บางคนหัวใหญ่ แต่เชื่อไหมว่า ในกะโหลกศีรษะนั้น ทุกคนมีสมองสำหรับเก็บข้อมูล และควบคุมร่างกายให้ทำงาน หากเราปล่อยปละละเลยกับสมองของเราในวัยเด็กนี้ โตขึ้นแล้วมีสิทธิ์ฉลาดได้ สมองของคนเรา นอกจากจะมีไว้สำหรับจดจำ คิดแล้วยังทำหน้าที่อื่น ๆ ได้แก่ การพูด การมอง การเคี้ยว การกลืน และการเคลื่อนไหวของร่างกายทุกอย่าง ถ้าไม่มีสมอง เราก็จะกลายเป็นหุ่นรูปปั้นที่ไม่มีความคิด ไม่รู้สึกและทำอะไรไม่ได้เลย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2552 : 1-12)

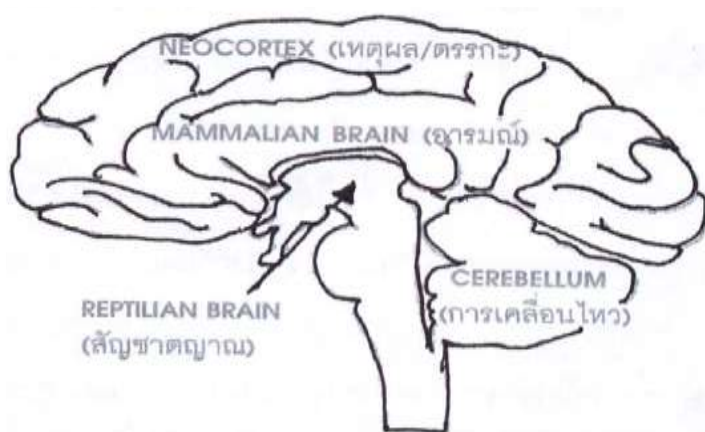
สมองของคนเรากลายก้อนเต้าหู้นุ่ม ๆ แต่มีรอยหยักมากมาย สมองของผู้ชายหนัก 1,350–1,400 กรัม สมองของผู้หญิงหนัก 1,200–1,250 กรัม หรือประมาณเท่ากับลูกฟุตบอล 3 ลูก สมองมีเยื่อหุ้มที่เหนียวหนา หุ้มไว้และยังมีกะโหลกศีรษะที่หนาและแข็งป้องกันอีกชั้นหนึ่ง ก้อนสมองแช่อยู่ในน้ำหล่อเลี้ยงสมองในกะโหลกศีรษะ ช่วยลดแรงเสียดทานต่อสมองเวลาศีรษะเราถูกกระแทกอะไรแรง ๆ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงส่วนประกอบของสมอง ซึ่งมีดังนี้ ผนังศีรษะ กะโหลกศีรษะ เยื่อหุ้มสมอง สมองใหญ่ และสมองน้อย

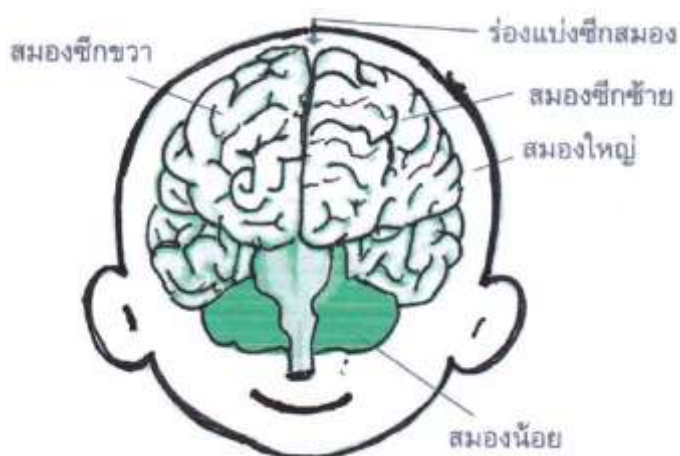
ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นผลการศึกษาอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับโครงสร้าง และหน้าที่ของสมองส่วนต่าง ๆ โดยมีลำดับพัฒนาการดังต่อไปนี้ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : 47-51)

พอล แมคคลีนิ (Paul Maclean. 1950 : Unpaged) แห่งสถาบันสุขภาพจิตแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้เสนอผลการศึกษาของสมองของคนเรามี 3 ชั้น ชั้นในสุดเรียกว่า Reptilian เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณ อุปนิสัยดั้งเดิมที่ไม่ได้ขัดเกลา สมองส่วนกลาง เรียกว่า Limbic System ที่มี Amygdala เป็นศูนย์ของการรับรู้ตอบสนองต่ออารมณ์ โกรธ กลัวของมนุษย์ เป็นบริเวณที่เกิดของอารมณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานของสมองชั้นนอกสุด ที่เรียกว่า Neocortex หรือ Cerebral Syst ซึ่งทำหน้าที่คิด รับรู้ พุด และวางแผนทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ เป็น “The Thinking Brain” (สมองที่ทำหน้าที่คิด)

ภาพประกอบ 3 รูปด้านข้างของสมองตามแนวคิดของ Maclean

ในปี ค.ศ. 1960 โรเจอร์ สเปนรอย (Roger Sperry) แห่งสถาบันเทคโนโลยีแคลิฟอร์เนีย ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งส่วนของสมองซีกซ้าย และซีกขวา เขาพบว่า สมองทั้งสองส่วนนี้ทำหน้าที่เป็นเอกเทศและความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านขวา โดยรับผิดชอบเกี่ยวกับภาษา ถ้อยคำ คำพูด การเรียนหนังสือเน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดวางแผน การคิดตามความเป็นจริง คิดเป็นลำดับขั้นตอนของความเป็นเหตุเป็นผล ส่วนสมองซีกขวาทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านซ้ายรับผิดชอบเกี่ยวกับการคิดเป็นภาพ คิดแบบคาดคะเน โดยใช้ญาณ หรือการรู้คิด โดยประมาณสิ่งเร้าต่างๆ พร้อมกับคิดรับรู้จินตนาการในลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ คิดแบบทันทีทันใด สมองซีกขวาจะคิดในสิ่งที่ปรากฏรวมในเชิงของมิติสัมพันธ์ ขณะที่สมองซีกซ้ายจะคิดอะไรในลักษณะที่เป็นลำดับขั้นตอน

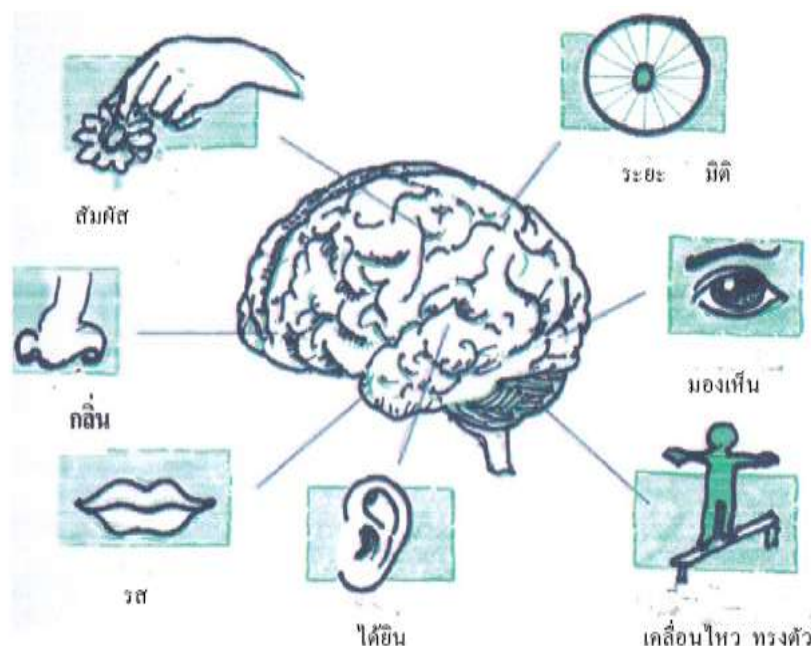
ภาพประกอบ 4 รูปด้านหน้าของสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวา

ในปี 1976 เนด เฮอแมน (Ned Herrmann) สนใจเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ได้เสนอแนวคิด “The Whole Brain Model” ขึ้นมาโดยรวมเอาแนวคิด The Triune Brain ของแมคคลีน (Maclean) และของสเปอรอย (Sperry) ไว้ด้วยกันส่วนหนึ่งอยู่ในรูปของการคิดของ Cerebral อีกส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การทำงานของ Limbic Model นอกจากนี้แนวคิดของเฮอแมน (Herrmann) ได้เสนอความโดดเด่นของสมองมนุษย์แต่ละคนว่าเอียงไปด้านของ Limbic (สมอง ความคิด ความเข้าใจ) หรือโน้มเอียงไปทางด้านของ Limbic (อารมณ์ ญาณหยั่งรู้ทันทีทันใด) นำไปสู่ความเชื่อว่าสมองของมนุษย์แต่ละคนจะมีด้านใดด้านหนึ่งที่เด่นกว่าด้านอื่น (Brain Dominance) (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : ไม่มีเลขหน้า)

โกแมน (Goleman, D. 1998 : ไม่มีเลขหน้า) เชื่อว่าการสอนบุคคลให้มีความสามารถด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence Competencies) นั้นต่างจากการสอนทักษะด้านสมอง (IQ) หรือเทคนิคทางวิชาชีพใด ๆ ซึ่งจะเรียนรู้ได้เร็ว โดยใช้สมองส่วน ของ Neocortex (เหตุผล/ตรรกะ) การรู้จักเชื่อมโยง คิดทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับ แต่ในเรื่องของ EQ เป็นการเรียนรู้ที่แตกต่างกันทักษะทางอารมณ์นั้นเกี่ยวข้องกับนิสัยการคิด การรู้สึกซึ่งคนจะสะสมต่อเนื่อง มานาน การที่จะพัฒนาได้จะต้องลบลบพฤติกรรมหรือนิสัยไม่ดีเสียก่อน แล้วจึงเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงประสงค์เข้าแทนซึ่งต้องใช้เวลาในการฝึกฝนโดยประสบการณ์และการมีแรงจูงใจที่ดีต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของ Emotional โดยเฉพาะ Amygdala ซึ่งเชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของความจำที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ และปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอารมณ์ การรับรู้อารมณ์ที่นำไปสู่การตอบสนองที่จะสู้ หรือถอย

หน้าที่ของสมอง

ภายในสมอง มีเนื้อที่สำหรับบันทึกจดจำข้อมูลไว้ในส่วนต่าง ๆ แล้วนำออกมาใช้ทีหลัง คล้ายกับคอมพิวเตอร์ที่เก็บไฟล์ข้อมูลแยกไว้ สมองแบ่งส่วนกันทำหน้าที่เก็บรับกลิ่น เก็บรับระยษะมิติ เก็บภาพ เก็บเสียง เก็บประสาทสัมผัสเป็นต้น ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ภาพแสดงตำแหน่งที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสมอง

สรุปได้ว่า สมองของคนเรามี 3 ชั้น ชั้นในสุดเรียกว่า Limbic System ที่มี Amygdala เป็นศูนย์กลางการรับรู้การตอบสนองต่ออารมณ์ โกรธ กลัวของมนุษย์ เป็นบริเวณที่เกิดอารมณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานของสมองชั้นนอกสุด ที่เรียกว่า Neocortex หรือ Cerebral System ทำหน้าที่คิดรับรู้ พูควางแผนทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ แต่ในเรื่อง EQ เป็นการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ทักษะทางอารมณ์นั้นเกี่ยวข้องกับนิสัยการคิด การรู้สึกซึ่งคนจะสะสมต่อเนื่องมาจนการที่จะพัฒนาได้จะต้องลบพฤติกรรมหรือนิสัยไม่ดีเสียก่อน แล้วจึงเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงประสงค์เข้าแทน ซึ่งต้องใช้เวลาในการฝึกฝนโดยประสบการณ์และการมีแรงจูงใจที่ดีต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

5. แนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

สตีร์นเบิร์ก (Sternberg, 1996 : 127-147) ได้เสนอแนวคิดของ EQ ในแง่ของความฉลาดในลักษณะดังนี้ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2551 : ไม่มีเลขหน้า)

1. การคิดเพื่อแก้ปัญหา (Analytical Thinking) มีวงจรเป็น 6 ชั้น คือ การตระหนักรู้ปัญหาการนิยามปัญหา พัฒนากลยุทธ์ในการแก้ปัญหาแสดงให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาจัดสรรทรัพยากรในการแก้ปัญหอย่างมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบ และประเมินผลการแก้ปัญหา นอกจากนั้นยังสามารถกระตุ้นตนเองในการแก้ปัญหาให้เผชิญหน้ากับปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยความระมัดระวังและใช้กลยุทธ์ที่สร้างสรรค์ในการหาทางแก้ปัญหานั้น

2. ความฉลาดในทางสร้างสรรค์ (Creative Intelligence) มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาและการสร้างโครงสร้าง แม่แบบ มีสมมุติฐานของคำถาม และกระตุ้นคนอื่น ๆ ให้ตอบคำถามแสวงหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาและทบทวนปัญหา และช่วยคนอื่น ๆ ด้วย อดทนต่อความไม่แน่ใจ เข้าใจปัญหา เฝ้าดูหน้ากับปัญหามีความต้องการที่จะพัฒนาตระหนักถึงความสำคัญของความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

3. ความฉลาดในการนำความรู้มาประยุกต์ (Practical Intelligence) ใช้ในโลกของความเป็นจริงเป็นความสามารถในการนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้

ในลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้ สตีร์นเบิร์ก (Sternberg) กล่าวว่า เฉพาะในด้านที่ 1 คือ การคิดเพื่อแก้ปัญหาที่แบบวัด IQ ให้ความสำคัญในการวัด แต่สำหรับ EQ จะต้องรวมทั้ง 3 ด้าน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรก็ตามมีผู้ให้ความเห็นว่า EQ จะมีความเกี่ยวข้องกับด้านที่ 2 และด้านที่ 3 คือ ความฉลาดในทางสร้างสรรค์ และความฉลาดในทางการนำความรู้มาประยุกต์

ซาปิโร (Shapiro. LE. 1997 : Unpaged) ได้นำแนวความคิดของนักจิตวิทยา สโลเวย์ (Salovey) แห่งมหาวิทยาลัยเยล และเมเยอร์ (Mayer) แห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก เกี่ยวกับ EQ มาเขียนหนังสือเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มี EQ สูงซึ่งเป็นการแนะนำพ่อแม่ให้เลี้ยงดูบุตรส่งเสริมพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ซึ่งซาปิโร ได้สรุปไว้ดังนี้ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : ไม่มีเลขหน้า)

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)
2. การแสดงอารมณ์ร่วมกับการเข้าใจความรู้สึก (Expressing and Understanding Feelings)
3. การควบคุมตนเองได้ (Controlling One's Temper)
4. มีความมั่นใจในตนเอง มีอิสรภาพในการคิด (Independence)
5. มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)
6. ทำดีเสมอต้นเสมอปลาย (Being Well-Liked)
7. การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Problem Solving)
8. มีความอดทน มั่นคง (Persistence)
9. แสดงความเป็นมิตร (Friendliness)
10. มีใจเมตตา (Kindness)
11. มีความนับถือตนเองและผู้อื่น

โกแมน (Goleman. 1998 : Unpaged) ได้เสนอกรอบแนวคิดและโมเดลความฉลาดทางอารมณ์เกี่ยวกับสมรรถนะด้านเซาว์อารมณ์ (The Emotional Competence Frame-work) ไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : 83 -87)

1. การตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง (Self - Awareness) คือ การที่บุคคลรู้ว่าตนรู้สึกอย่างไรในขณะนั้น สามารถบอกความรู้สึกของตนเองได้อย่างถูกต้องและเปิดเผยรู้ว่าเกิดอารมณ์ของตนเองมีสาเหตุมาจากสิ่งใด และจะมีผลต่อตนเองผู้อื่นและการปฏิบัติงานอย่างไร สาเหตุความวิตกกังวลความคับข้องใจ มีสติอยู่ตลอดเวลา รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในตัวเอง สามารถตัดสินใจคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ

2. การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Self - Regulation) คือ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถคิดอย่างมีเหตุผล ขอมรับและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ใช้คำพูดอย่างระมัดระวังเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ขอมรับความล้มเหลวและหาทางออกได้อย่างสมเหตุสมผล

3. การจูงใจตนเอง (Motivation) คือ การใช้พลังความรู้สึกภายในเพื่อเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้ตนทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งจูงใจภายนอก เช่น เงินหรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ มีความพอใจที่จะปรับปรุงงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม สามารถสร้างทางเลือกใหม่ในการทำงานที่จะสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ดี มองโลกในแง่ดี ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคและความล้มเหลว

4. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) คือ ความรับรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น สามารถรับรู้ สนใจเข้าใจในแง่กิตติกรรมของผู้อื่นที่อยู่รอบข้างตัดสินใจทำอะไร โดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นไม่ใช่ความคิดของตนเป็นหลัก

5. การมีทักษะทางสังคม (Social Skill) คือ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นสามารถเป็นมิตรกับบุคคลได้ทุกประเภท มีความสามารถในการพูดโน้มน้าว ชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตามกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานและความสามัคคีในหมู่คณะ สามารถทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้างมีความสุข

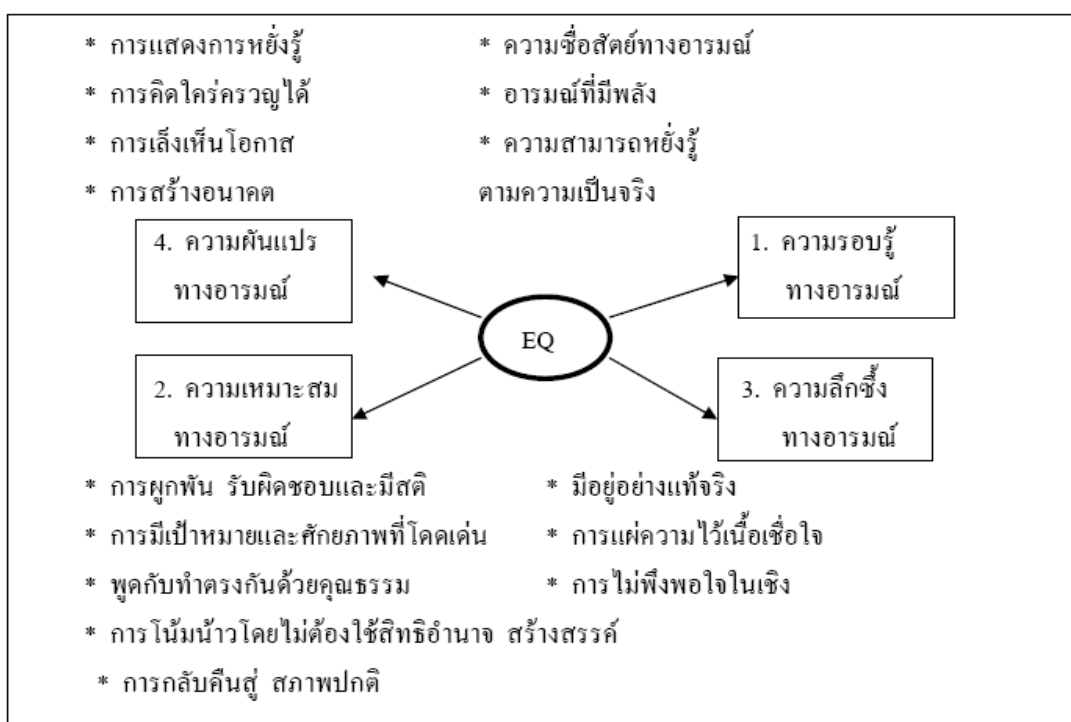
บาร์ออน (บัวสร วุฒิสักดิ์ชัยกุล. 2546 : 21-22 ; อ้างอิงจาก Bar – on. 1992 : Unpaged) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเขาว์ปัญญาทางอารมณ์โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน 15 คุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ความสามารถภายในตน ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อยดังต่อไปนี้
  - 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
  - 1.2 มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตน
  - 1.3 การตระหนักรู้งานคือ มีสติ
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่
  - 2.1 ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

- 2.2 มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น (Concern)
- 2.3 ตระหนักรู้เท่าทัน ในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
3. ความสามารถในการปรับตัว ประกอบด้วย
  - 3.1 ความสามารถในการตรวจสอบความรู้สึกของตน
  - 3.2 เข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถตีความได้อย่างถูกต้อง
  - 3.3 มีความยืดหยุ่นในความคิดและความรู้สึกของตนเป็นอย่างดี
  - 3.4 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี
4. มียุทธวิธีในการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วย
  - 4.1 การจัดการกับความเครียด บริหารความเครียด
  - 4.2 ควบคุมอารมณ์ได้อย่างดี แสดงออกได้อย่างเหมาะสม
5. การจงใจตนเองและสภาวะทางอารมณ์ ได้แก่
  - 5.1 การมองโลกในแง่ดี
  - 5.2 การแสดงออกและมีความรู้สึกที่เป็นสุขที่สามารถสังเกตเห็นได้
  - 5.3 สร้างความสนุกสนานให้เกิดแก่ตนเองและผู้อื่น

Cooper & Sawaf (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : 89 ; อ้างอิงมาจาก Cooper & Sawaf. 1997 : Unpaged) ได้เสนอรูปแบบ Map ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997 : Unpaged) ของความฉลาดทางอารมณ์ว่า มีหลักสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ความรอบรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy) คือ รู้จักอารมณ์ตนเอง รู้เท่าทันว่าอารมณ์ของตนผันแปรเช่นไร ซึ่งจะเป็นตัวทำให้เกิดการควบคุมตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) คือ ปรับอารมณ์ของตนได้อย่างยืดหยุ่น รู้กาลเทศะ แม้เผชิญความลำบากใจ
3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) คือ ระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา เป็นแนวทางที่จะปรับชีวิตและการทำงานให้เข้ากับศักยภาพและเป้าหมายของตนเอง
4. ความไปกันได้ทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) คือ ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์และสมรรถภาพที่จะเผชิญปัญหาและความกดดัน

ภาพประกอบ 6 แสดง EQ Map ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf

จากภาพประกอบ 6 แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997 : Unpaged) มีหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความรอบรู้ทางอารมณ์ ความเหมาะสมทางอารมณ์ ความลึกซึ้งทางอารมณ์ และความไปกันได้ทางอารมณ์

ในปี 1997 เมเยอร์ และสโลเวย์ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2551 : 75-79 ; อ้างอิงมาจาก Mayer, J. D & Salovey, P. 1997 : Unpaged) ได้เสนอโมเดลที่ปรับเปลี่ยนโดยเสนอว่าชาวปัญญาทางอารมณ์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) การประเมิน (Appraisal) การแสดงออก (Expression) ซึ่งอารมณ์ประกอบด้วย

1.1 ความสามารถในการบอกอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

1.2 ความสามารถในการระบุอารมณ์ของผู้อื่นได้ โดยดูจากการอ่านงานออกแบบงานศิลป์ ภาษาเสียง พฤติกรรมและรูปภาพต่าง ๆ

1.3 ความสามารถในการแสดงอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แสดงความต้องการได้สอดคล้องกับความรู้สึก

1.4 ความสามารถในการจำแนกความรู้สึกต่าง ๆ ที่ตรงข้ามได้เป็นอย่างดี ถูกหรือผิดจริงหรือไม่จริง

2. การใช้อารมณ์เกื้อหนุนความคิด (Emotional Facilitation of Thinking)

ประกอบด้วย

2.1 การใช้อารมณ์ในการจัดลำดับความคิดโดยชี้ให้เห็นความสำคัญ ก่อน – หลัง

2.2 การใช้อารมณ์เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและเกื้อหนุนต่อการตัดสินใจ และจดจำความรู้สึกต่าง ๆ ได้

2.3 การใช้อารมณ์ที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดมุมมองที่กว้างหลากหลายมากขึ้น จาก การมองสิ่งต่างๆ ในแง่ดีเกินไป ไปสู่การมองในด้านอื่นๆ ด้วย

2.4 การเกิดภาวะอารมณ์ที่หลากหลายทำให้สามารถมองเห็นแนวทางในการ แก้ปัญหาความรู้สึก ทำให้เกิดความคิดอย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผล

3. การเข้าใจ วิเคราะห์และการใช้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย

3.1 ความสามารถในการระบุอารมณ์ และสามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง อารมณ์และการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม

3.2 ความสามารถในการตีความหมายของอารมณ์ที่เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจาก อารมณ์อีกอารมณ์หนึ่ง เช่น ความเสียใจเนื่องมาจากความสูญเสียสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3.3 ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกที่ซับซ้อนที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

3.4 ความสามารถในการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น เปลี่ยนจาก ความโกรธมาเป็นความพอใจ หรือจากความโกรธมาเป็นความสบาย

4. การคิดใคร่ครวญและการควบคุมอารมณ์ของตน เพื่อพัฒนาความงอกงามด้าน สติปัญญา และอารมณ์ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่สูงสุด ประกอบด้วย

4.1 ความสามารถในการเปิดใจกว้างยอมรับต่อความรู้สึกที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้นได้

4.2 ความสามารถในการปลดปล่อยตนเองจากสภาวะอารมณ์ โดยพิจารณาจาก ข้อมูลและประโยชน์ที่จะได้รับ

4.3 ความสามารถในการพิจารณาภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นรู้ ว่าความรู้สึกและอารมณ์เหล่านั้น มีความชัดเจน มีเหตุผล เป็นปกติ และส่งผลต่อตนเองและผู้อื่น อย่างไร

4.4 ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นได้ สามารถ อดควบคุมอารมณ์ไม่ดี และแสดงออกซึ่งอารมณ์ที่ดีได้อย่างเหมาะสม ไม่บิดเบือนหรือแสดงออกเกิน ความจริง

สรุปได้ว่า แนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์สามารถ แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับตนเอง เพื่อพัฒนาตนเองและความฉลาดทางอารมณ์ใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การคิดเพื่อแก้ปัญหา การมีความฉลาด

ในทางความคิดสร้างสรรค์ และความฉลาดในทางการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การมีทักษะในสังคม ให้ความร่วมมือในการทำงานและความสามัคคีในหมู่คณะสามารถทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้างและตนเองมีความสุข

6. องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

สโลเวย์และเมเยอร์ (Goleman. 1995 : 43 ; Citing Salovey, P. and Mayer, J.D.1990 : Unpaged) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ เป็นประเด็นหลักไว้ 5 ประการ คือ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : ไม่มีเลขหน้า)

1. การตระหนักรู้ตนเอง (Knowing One's Emotional หรือ Self - Awareness) หมายถึง การรับรู้และเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนตามความเป็นจริงและสามารถควบคุมความรู้สึกได้

2. ขึ้นบริหารจัดการอารมณ์ (Managing Emotion) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคการคลายเครียด สกัดความวิตกกังวลรุนแรงได้อย่างรวดเร็วไม่ฉุนเฉียวง่ายทำให้อารมณ์ขุ่นมัวหายไปได้โดยเร็ว

3. ขึ้นสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ (Recognizing Emotion in other) หมายถึง การรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่นเห็นอกเห็นใจเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

4. ขึ้นสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเองได้ (Motivating Oneself) หมายถึง ความสามารถจูงใจตนเองควบคุมความต้องการจากแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสมสามารถคอยสนองตอบความต้องการได้ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า มองโลกในแง่ดีสามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้

5. ความสามารถในการจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Handling Relationship) หมายถึง ความสามารถสร้างความสัมพันธ์จากคนรอบข้างได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี การ์เนอร์ โฮเวิร์ด (Gardner, Howard. 1993 : 13 - 25) ได้จำแนกหัวข้อปัญญาทางอารมณ์เป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านการรู้จักตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง และสามารถแยกแยะอารมณ์และความรู้สึก ตลอดจนจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper and Sawaf. 1997 : Unpaged) ได้เสนอโครงสร้างเขาวนปัญญาทางอารมณ์ไว้ เพื่อสะดวกแก่การวัดที่เรียกว่าแบบทดสอบการประมาณ เขาวนปัญญา

ทางอารมณ์ (Mapping Your Emotional : EQ Map) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบดังต่อไปนี้ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : 88-89)

1. ความรอบรู้ในอารมณ์ (Emotional Literacy) รู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้และไหวพริ้วเท่าทันว่าอารมณ์ของตนผันแปรไปเช่นไร ประกอบด้วย

1.1 ความซื่อสัตย์ในอารมณ์ (Emotional Honesty) คือ รับรู้อารมณ์ตรงตามที่เป็น

1.2 การสร้างพลังอารมณ์ (Emotional Energy) รวบรวมอารมณ์ให้เกิดพลังสร้างสรรค์

1.3 ตระหนักรู้ในอารมณ์ (Awareness)

1.4 รับผลย้อนกลับของอารมณ์ (Feedback)

1.5 หยั่งรู้ด้วยตนเอง (Intuition)

1.6 รับผิดชอบ (Responsibility)

1.7 สร้างสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection)

2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ปรับวางอารมณ์ของตนได้อย่างยืดหยุ่น รู้กาลเทศะแม่เผชิญความลำบาก ประกอบด้วย

2.1 สร้างความเชื่อถือได้ให้เกิดแก่นตน (Authenticity)

2.2 มีความเชื่อถือ ศรัทธา และมีความยืดหยุ่น

2.3 สร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ไม่พอใจที่จะอยู่กับที่

2.4 ความสามารถที่กลับสู่สภาพปกติ และเดินหน้า

3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) ระดับ ความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา ประกอบด้วย

3.1 ความผูกพันในงาน รับผิดชอบต่อและมีสติ

3.2 มีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น

3.3 มีความซื่อตรง (Integrity) ทำงานอย่างซื่อสัตย์และยึดหลักจริยธรรม รักษามาตรฐานส่วนบุคคลทำตามทีพูด รักษาคำพูด ยอมรับข้อผิดพลาดที่ตนกระทำอย่างเปิดเผย

4. ความผันแปรทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

4.1 การแสดงออกด้านการหยั่งรู้

4.2 สามารถคิดใคร่ครวญ

4.3 การเล็งเห็นโอกาส

4.4 การสร้างอนาคต

Salovey & Mayer (1990 : Unpaged) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นประเด็นหลัก ๆ 5 ประการ คือ

1. ด้านการรู้จักทางอารมณ์ หมายถึง การตระหนักรู้ตนเองเป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองตามความเป็นจริงและสามารถควบคุมความรู้สึกได้
2. ด้านการจัดการอารมณ์ตนเอง คือ มีความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคในการคลายเครียด สกัดความวิตกกังวลรุนแรงได้อย่างรวดเร็วไม่ฉุนเฉียวง่าย ทำให้อารมณ์ชุ่มฉ่ำหายไปโดยเร็ว
3. ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง คือ สามารถจูงใจตนเอง ควบคุมความต้องการจากแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรอคอยการสนองตอบความต้องการได้ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้
4. ด้านการรู้จักอารมณ์ คือ การรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
5. ด้านการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ คือ สามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้มีมนุษย์สัมพันธ์ดี

ทศพร ประเสริฐสุข (2543 : 29-30) ได้สรุปองค์ประกอบของเขาวนปัญญาทางอารมณ์ตามแนวคิดของสโตเวย์ และเมเยอร์ และของโกแมน ได้ 5 องค์ประกอบใหญ่ดังต่อไปนี้

1. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness หรือ Knowing One' Emotional) เป็นความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ตามความเป็นจริง สามารถประเมินตนเองได้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่น รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเองเป็นคนชื่อตรงพูดแล้วรักษาคำพูด มีจรรยาบรรณ มีสติ เข้าใจตน
2. การบริหารจัดการกับอารมณ์ของตน (Managing Emotion) หรืออาจเรียกว่า การกำหนดตนเอง (Self-Regulation) เป็นความสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Control) เป็นคนที่น่าไว้วางใจได้ (Trustworthiness) มีคุณธรรม (Conscientiousness) มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) และมีความสามารถในการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
3. การจูงใจตนเอง (Motivation Oneself) เป็นความสามารถที่จะจูงใจตนเอง ที่เรียกว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive) มองโลกในแง่ดี สามารถนำอารมณ์และความรู้สึกของตนเองมาสร้างพลังในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และเป็นพลังในการให้กำลังใจตนเองในการคิดและกระทำอย่างสร้างสรรค์

4. การรู้จักสังเกตความรู้สึกของผู้อื่น (Recognizing Emotional in Others) หมายถึงความสามารถที่จะเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีจิตใจให้บริการ สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

5. การดำเนินการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Handling Relationships) ซึ่งมีลักษณะที่เป็นทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นความสามารถที่จะรู้เท่าทันอารมณ์ของผู้อื่นเป็นทักษะทางสังคมที่จะสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น อันจะส่งผลให้เกิดความเป็นผู้นำ ความสามารถลักษณะนี้จะประกอบไปด้วยการสื่อสารที่ดี (Communication) การบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management)

Goleman (เมตตา สិងห์กระโฌม.2545 ; อ้างอิงมาจาก Goleman. 1998 : Unpaged) ได้เสนอองค์ประกอบของฉลาดทางอารมณ์ (The Emotional Competence Framework) แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ Goleman

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์	องค์ประกอบย่อย
ส่วนที่ 1 ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence) จัดการ อารมณ์ของตนเองได้ 1. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness)	1.1 การตระหนักรู้ด้านอารมณ์ (Emotional- Awareness) รู้ในอารมณ์และผลที่ตามมา 1.2 การประเมินตนเองตรงตามความเป็นจริง (Accurate Self-Assessment) รู้จุดเด่น จุดด้อย 1.3 การมั่นใจในตนเอง รู้สึกมั่นใจในคุณค่าและความสามารถในตนเอง
2. การมีวินัยในการควบคุมตนเอง (Self-Awareness)	2.1 การควบคุมตนเอง(Self-Control) ควบคุมอารมณ์ที่ขุ่นเคืองและควบคุมแรงกระตุ้นได้ 2.2 ความน่าไว้วางใจ(Trustworthiness) ซื่อสัตย์และมีอารมณ์สมบูรณ์เป็นที่ยอมรับ 2.3 การมีจิตสำนึก (Conscientiousness) ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน 2.4 การปรับตัวได้ (Adaptability) ยืดหยุ่นในการควบคุมเปลี่ยนแปลง 2.5 การเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ (Innovation) ใจกว้างกับแนวคิดแนวทางหรือข้อมูลใหม่

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบของความฉลาดทาง อารมณ์	องค์ประกอบย่อย
<p>3. การสร้างแรงจูงใจในตนเอง (Self-Motivation)</p>	<p>3.1 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Drive) ต่อผู้เพื่อพัฒนาให้ได้มาตรฐานที่ดี</p> <p>3.2 การยึดมั่นในข้อตกลง (Commitment) ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและองค์การ</p> <p>3.3 มีความคิดริเริ่ม (Initiative) พร้อมที่จะทำตามโอกาสที่เหมาะสม</p> <p>3.4 การมองโลกในแง่ดี (Optimism) เพียรพยายามสู่เป้าหมายแม้จะมีอุปสรรคหรือพ่ายแพ้</p>
<p>ส่วนที่ 2 ความสามารถทางสังคม (Social Competence) สร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น</p> <p>4. การเข้าใจ ได้รับความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น (Empathy)</p>	<p>4.1 การเข้าใจผู้อื่น (Understanding Others) รู้ถึงความรู้สึก การรับรู้ข้อกังวลใจของผู้อื่น</p> <p>4.2 การพัฒนาผู้อื่น (Developing Others) รู้ถึงความต้องการที่จะพัฒนาส่งเสริมผู้อื่นการมีจิตมุ่งบริการ (Service Orientation) คาดหมายรับรู้ตอบสนองผู้รับบริการ</p> <p>4.4 การพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย (Leveraging Diversity) เล็งเห็น โอกาสที่เป็นไปได้</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์	องค์ประกอบย่อย
5. ทักษะทางสังคม (Social Skills)	5.1 มีอำนาจโน้มน้าวผู้อื่น (Influence) มีกลวิธีโน้มน้าวผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5.2 การสื่อความหมาย (Communication) ฟังและสื่อสารได้อย่างเปิดเผยชัดเจน 5.3 การจัดการกับความขัดแย้ง (Conflict management) แก้ไขความไม่ลงรอยกัน 5.4 มีความเป็นผู้นำ (Leadership) ผลักดันและแนะนำบุคคล และกลุ่มได้ 5.5 การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ริเริ่มจัดการกับความเปลี่ยนแปลง 5.6 การสร้างสายสัมพันธ์ (Building Bonds) รักษาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสัมพันธภาพ 5.7 การสร้างความร่วมมือร่วมใจ (Collaboration and Cooperation) งานคู่เป้าหมาย การทำงานเป็นทีม (Team Capabilities) สร้างพลังกลุ่มเพื่อสู่เป้าหมายของกลุ่ม

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบ ของความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ Goleman (เมตตา สิงห์กระโจม, 2545 ; อ้างอิงจาก Goleman, 1998 : Unpaged) ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นความสามารถส่วนบุคคลในการจัดการอารมณ์ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ในตนเอง การมีวินัยในการควบคุมตนเอง และการสร้างแรงจูงใจในตนเอง ส่วนที่ 2 เป็นความสามารถทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคือ การเข้าใจรับรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น (Empathy) และทักษะทางสังคม (Social Skills)

กรมสุขภาพจิต (2546 : 13) ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ซึ่งประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านดี คือ ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยประเมินจากการรู้จักอารมณ์การมีน้ำใจ และการรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด

1.1 การรู้จักอารมณ์ เมื่อเด็กมีอารมณ์เกิดขึ้น เช่น โกรธ โมโห ผู้ใหญ่ควรช่วยให้เด็กรู้จักอารมณ์ของตนเองอันเป็นพื้นฐานของการควบคุมอารมณ์ได้ในอนาคต โดยไม่ตำหนิเด็ก แต่ควรแสดงท่าทีที่เข้าใจ เช่น โอบกอดเด็ก จะทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย และผู้ใหญ่ควรถามเพื่อเป็นการให้เด็กทบทวนอารมณ์ของตนเอง เช่น “หนูรู้ตัวหรือเปล่าว่ากำลังโกรธ” “หนูรู้สึกอย่างไรๆ ก็พากันรักน้องมากกว่าหนูใช่ไหม”

1.2 มีน้ำใจ ผู้ใหญ่ควรสอนให้เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น หรือกล่าวชมเมื่อเด็กช่วยเหลือผู้อื่นทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของตัวเด็กเองและการอยู่ร่วมกับคนอื่น

1.3 รู้ว่าจะไร้อะไรคิด เมื่อเด็กทำผิด เช่น เดินชนผู้อื่นโดยไม่ตั้งใจควรสอนเด็กให้รู้จักกล่าวขอโทษเพราะการเดินชนผู้อื่นอาจจะทำให้เขาเจ็บหรือไม่พอใจได้การขอโทษทำให้ผู้อื่นไม่ถือโทษโกรธเด็ก

2. ด้านเก่ง คือ ความพร้อมที่จะพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ โดยประเมินจากความกระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการกล้าพูดกล้าบอก

2.1 กระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้ ผู้ใหญ่ควรมีท่าทีสนใจเมื่อเด็กมีข้อสงสัยหรือซักถาม เพราะเด็กวัยนี้มักมีความสนใจ อยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่รอบตัว นอกจากนี้ ผู้ใหญ่ควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักวิธีค้นหาคำตอบอย่างง่ายที่สอดคล้องกับวัยของเด็ก

2.2 ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเด็กมักจะเกิดความหวั่นไหว ดังนั้น ผู้ใหญ่ควรปลอบใจ ให้ความมั่นใจเด็กเพื่อให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจและปรับตัวได้ นอกจากนี้ ผู้ใหญ่ควรให้เด็กได้พบปะคนอื่น ๆ นอกบ้านบ้าง เช่น พาไปเที่ยวบ้านญาติ บ้านเพื่อน หรือเล่นกับเพื่อนนอกบ้าน ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับคนอื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.3 กล้าพูดกล้าบอก เมื่อเด็กบอกความรู้สึก หรือแสดงความคิดเห็น ผู้ใหญ่ควรรับฟังด้วยความสนใจ และถามเหตุผล ท่าทีของผู้ใหญ่จะเป็นการสนับสนุนให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง และผู้ใหญ่ก็จะเข้าใจเด็กมากขึ้นด้วย

3. ด้านสุขคือ ความพร้อมทางอารมณ์ที่ทำให้เกิดความสุข โดยประเมินจากการมีความพอใจ ความอบอุ่นใจ และความสนุกสนานร่าเริง

3.1 มีความพอใจ ผู้ใหญ่ควรสนับสนุนให้เด็กทำอะไรด้วยตนเองหรือแสดงความสามารถเฉพาะตัว เมื่อเด็กทำได้ผู้ใหญ่ควรกล่าวชมเชย จะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจและมีความสุข

3.2 อบอุ่นใจ เด็กทุกคนต้องการให้ผู้ใหญ่อยู่ใกล้ซัด คอยปกป้องและให้กำลังใจ โดยเฉพาะเวลาเด็กเริ่มทำอะไรด้วยตนเองเป็นครั้งแรก เพราะจะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจ ไม่กังวล มีความมั่นคงทางอารมณ์ และกล้าที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองในระยะต่อไป

3.3 สนุกสนานร่าเริง ผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น หรือร่วมสนุกสนาน
 เสากับเพื่อนเพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตเด็ก ทั้งนี้พ่อแม่อาจจะมีส่วนช่วยกระตุ้นโดยการร่วม
 กิจกรรมกับเด็ก สิ่งเหล่านี้จะเป็นการฝึกให้เด็กเป็นคนอารมณ์ดี และเป็นการช่วยผ่อนคลายอารมณ์ที่
 ขุ่นมัวทั้งหลายได้เป็นอย่างดี สำหรับเด็กที่มีท่าทางหงอยเหงาผู้ใหญ่ไม่ควรละเลย แต่ควรสนับสนุน
 ให้เด็กร่วมในกิจกรรมที่สนุกสนานกับผู้อื่นนอกจากแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่กล่าว
 มาแล้ว ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์	องค์ประกอบย่อย
ด้านดี	1.1 การรู้จักอารมณ์ 1.2 การมีน้ำใจ 1.3 การรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด
ด้านเก่ง	2.1 ความกระตือรือร้น/ความสนใจ 2.2 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง 2.3 การกล้าพูดกล้าบอก
ด้านสุข	3.1 การมีความพอใจ 3.2 ความอบอุ่น 3.3 ความสนุกสนาน

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ที่หลากหลายดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษา สามารถสรุปเนื้อหาขององค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ออกเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้

1. ความฉลาดทางอารมณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การตระหนักรู้ ควบคุม และจัดการกับอารมณ์ตนเอง การสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเองตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสามารถของตน มองโลกในแง่ดี พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และรู้จักวิธีเสริมสร้างความสุขให้กับตนเอง รวมถึงมีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา และสามารถปรับตัวยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

2. ความฉลาดทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างตนเองกับผู้อื่น ได้แก่ การมีสัมพันธภาพทางสังคม สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ มีความเข้าใจ รับรู้อารมณ์ ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น รู้จักการทำงานเป็นทีม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้นำแนวคิดและองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของ กรมสุขภาพจิต (2546 : ไม่มีเลขหน้า) มาเป็นแนวทางในการศึกษา เนื่องจากองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต มีเนื้อหา ครอบคลุมทั้งในส่วนของความฉลาดทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง และในส่วนของความฉลาดทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างตนเองกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย

7. คุณลักษณะของผู้มีความฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า คุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น ดังจะแสดงรายละเอียดตามแนวคิดของแต่ละท่านในตารางต่อไปนี้

Wagner & Stemberg (ศุภลักษณ์ สว่างนานอก, 2545 ; อ้างอิงมาจาก Wagner & Stemberg, 1985 : Unpaged) เสนอว่า พฤติกรรมของผู้ที่ชาญฉลาดด้าน “Practical Intelligence” คือ มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ รู้จักคิด ให้กับการปฏิบัติงานจริง ที่จะเอื้อต่อความสำเร็จในวิชาชีพ ดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงคุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของ Wagner & Stemberg

คุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์	คุณลักษณะย่อย
1. การครองตน (Managing Self)	1.1 ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง 1.2 ชื่นนำตนเองให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ 1.3 การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง 1.4 รู้ขีดความสามารถและศักยภาพของตนเองดี
2. การครองคน (Managing Others)	2.1 ทักษะความรู้ในการบริหารผู้ใต้บังคับบัญชา 2.2 ความสัมพันธ์ทางสังคม 2.3 ความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ 2.4 มอบหมายงานตรงกับความสามารถของผู้ปฏิบัติ 2.5 ให้รางวัลตามผลงานที่ปฏิบัติ
3. การครองงาน (Managing Career)	3.1 สร้างผลกระทบที่ดีแก่สังคมได้อย่างไร 3.2 จะสร้างชื่อเสียงเกียรติภูมิของตนได้เช่นไร 3.3 จัดความสำคัญจำเป็นของตน ให้สอดคล้องกับสิ่งที่องค์กรให้ความสำคัญ 3.4 โน้มน้าวผู้เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญเห็นดีด้วย

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของ Wagner & Stenberg จะเน้นที่ความสามารถในการบริหารจัดการกับตนเอง การบริหารผู้ได้บังคับบัญชา และการทำงานที่ส่งผลดีให้กับสังคมและประเทศชาติ

Bar-On (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2551 : 90-91 ; อ้างอิงมาจาก Bar-On. 1997 : ไม่มีเลขหน้า) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวด และแบ่งย่อยเป็น 16 คุณลักษณะย่อย ดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงคุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิด Bar-On

คุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์	คุณลักษณะย่อย
1. ความสามารถภายในตน	1.1 ตระหนักรู้และรู้จักตน 1.2 เข้าใจสภาวะอารมณ์ของตน 1.3 กล้าแสดงความคิดและความรู้สึกของตน 1.4 การเป็นอิสระเอกเทศ 1.5 การประจักษ์แจ้งแห่งตน
2. ทักษะความเก่งของคน	2.1 ตระหนักรู้เท่าทันในความคิดความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี 2.2 ใส่ใจสวัสดิภาพและห้วงโยผู้อื่น 2.3 สร้างสายสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี
3. ความสามารถในการปรับตัว	3.1 ดีความ เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี 3.2 ยืดหยุ่นในความคิดความรู้สึกของตนได้ดี 3.3 การแก้ไขปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี
4. ยุทธวิธีในการจัดการกับความเครียด	4.1 จัดการกับความเครียดได้ดี 4.2 ควบคุมอารมณ์ของตนได้ดี
5. ปัจจัยด้านแรงจูงใจและสภาวะอารมณ์	5.1 การมองโลกในแง่ดี 5.2 สร้างความสนุกสนานให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้ดี 5.3 รู้สึกและแสดงออกซึ่งความเป็นสุขให้ปรากฏได้

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของ Bar-On ได้แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ ความสามารถภายในตน ทักษะความเก่งของคน ความสามารถในการปรับตัว กลยุทธ์ในการบริหารความเครียด และปัจจัยด้านแรงจูงใจและสภาวะอารมณ์

Mayer & Salovey (1997 : 11) ได้เสนอโมเดลที่ปรับปรุงใหม่ โดยเน้นด้าน “ปัญญา” ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และพยายามอธิบายความฉลาดทางอารมณ์ในนัยของศักยภาพ เพื่อความเติบโตด้านสติปัญญาและอารมณ์ ได้เน้นย้ำบทบาทของอารมณ์ที่มีบทบาทเข้ามาจัดลำดับและชี้นำความคิดของมนุษย์ให้มุ่งสู่ข้อมูลสำคัญที่เราใส่ใจ และเสนอว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ น่าจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ตามลำดับ ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงคุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ Mayer & Salovey

คุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์	คุณลักษณะย่อย
1. การรับรู้การประเมินและการแสดงออกภาวะอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม	1.1 สามารถในการระบุภาวะอารมณ์ของตนเองได้ 1.2 ความเข้าใจในการระบุอารมณ์ของผู้อื่นได้
2. การเกื้อหนุนการคิดของอารมณ์	1.3 ความสามารถแสดงอารมณ์ได้ถูกต้องตรงความรู้สึก 1.4 ความสามารถในการจำแนกความรู้สึกต่าง ๆ ออกได้ 2.1 ความรู้สึกหรืออารมณ์ ช่วยจัดลำดับความสำคัญอารมณ์ที่ชัดเจนพร้อมที่จะเกื้อหนุนต่อการตัดสินใจและจดจำความรู้สึกต่าง ๆ ได้ดี 2.2 อารมณ์หรือความรู้สึกที่เปลี่ยนไปทำให้การคิดแง่เดียวเป็นการคิดได้หลากหลาย 2.3 ภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ทำให้คิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา
3. การเข้าใจ การวิเคราะห์และการใช้ความรู้เกี่ยวกับอารมณ์	3.1 ระบุความรู้สึก อารมณ์ กับถ้อยคำต่าง ๆ ได้ เช่น ความชอบกับอารมณ์รัก 3.2 ตีความหมายกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้ 3.3 เข้าใจอารมณ์ที่ซับซ้อนได้ เช่น เกิดความรู้สึกหลายอย่าง 3.4 เข้าใจความผันแปรของภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ได้
4. การคิดใคร่ครวญและควบคุมอารมณ์ของตน เพื่อพัฒนาความงอกงามด้านสติปัญญาและอารมณ์ต่อไป	4.1 เปิดใจรับต่อความรู้สึกทางบวกและลบได้ 4.2 สามารถยึดถือ ปลดปล่อยตนจากภาวะอารมณ์ความรู้สึกอันใดอันหนึ่ง

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ Mayer & Salovey จะแสดงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ในด้านของการรับรู้และการแสดงออกภาวะอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม การเกื้อหนุนอารมณ์ การเข้าใจและวิเคราะห์อารมณ์และการควบคุมอารมณ์เพื่อพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์

8. การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 3 – 5 ปี

แนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีหลากหลายแนวทางด้วยกัน ซึ่งนักวิชาการได้เสนอแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

8.1 พัฒนาการทางอารมณ์ ระยะเวลาเด็กตอนต้น เด็กมีอารมณ์หงุดหงิดง่ายกว่าเด็กในวัยทารก คือเริ่ม เอาแต่ใจตัวเอง เจ้าอารมณ์ทั้งนี้เพราะอยู่ในวัยช่วงปฏิเสธ (Negativistic Phase) ชีวิตประจำวันมีเรื่องขั้วอารมณ์ให้เด็กหงุดหงิดวุ่นวายไม่รู้จบสิ้นระหว่างความต้องการของเด็กกับท่าทีการปฏิบัติของผู้ใหญ่และเพื่อนเล่น ตลอดจนมีสิ่งต่าง ๆ มากมายที่อยู่แวดล้อมตัวเด็ก ซึ่งเด็กอยากรู้ อยากทดลองให้เข้าใจ บางครั้งก็เข้าใจง่าย บางครั้งก็เข้าใจยาก บางคราวก็เจ็บตัวหรือโดนทำโทษ เด็กเริ่มมีลักษณะอารมณ์ประเภทต่าง ๆ อย่างที่ผู้ใหญ่มี เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์อิจฉา อารมณ์อาทรเห็นใจ อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น อารมณ์หรรษา อารมณ์ก้าวร้าว อารมณ์อวดคือถือดี (จิตรลัดดา ศุภกุล. 2550 : 21)

8.1.1 อารมณ์โกรธ เป็นอารมณ์ธรรมชาติที่สุดในวัยนี้ เพราะในระยะนี้เด็กโกรธง่าย เนื่องจากอยากเป็นตัวของตัวเอง ไม่ค่อยตามใจใคร เด็กบางคนอาจได้เรียนรู้จากประสบการณ์ว่าวิธีเอาชนะที่เร็วและง่ายที่สุด คือ การแสดงอารมณ์โกรธ เด็กอาจโกรธตัวเอง โกรธบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เด็กแสดงอารมณ์โกรธออกมาหลายวิธี เช่น กระแทบเท้า ร้องไห้กรี๊ด ๆ นอนดิ้นกับพื้น ทำร้ายตัวเอง กระโดด กวนใจ แสร้งทำเจ็บปวด ฯลฯ

8.1.2 อารมณ์อวดคือถือดี เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นมากพอ ๆ กับอารมณ์โกรธความดีอื่นสืบเนื่องมาจากความต้องการทำอะไร ๆ ด้วยตัวเอง เพื่อฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ ที่ได้พัฒนาเช่น อวัยวะกล้ามเนื้อแขนขา ถ้าเด็กคืออย่างมากอาจวินิจฉัยได้ว่า เด็กนั้นถูกบังคับไม่ให้เป็นตัวของตัวเองมากเกินไป จึงเกิดความรู้สึกด้านทานอย่างรุนแรง เด็กแบบนี้บิดามารดาอาจจะมัดระวังมากเกินไป รู้สึกเป็นเจ้าของมากเกินไปหรือเลี้ยงดูถูกแบบใช้อำนาจบังคับอย่างมาก การแสดงอารมณ์คือมีหลายวิธี เช่น นั่งเฉยไม่ได้ตอบ ทำเป็นไม่ได้ยินคำสั่ง ไม่เอาใจใส่ต่อกิจวัตรประจำวัน แสร้งทำกิจต่าง ๆ ให้ช้า เป็นต้น

8.2 ความสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กอายุ 3 – 5 ปี ความฉลาดทางอารมณ์หรืออีคิว จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ วัยเด็กควบคู่กับการพัฒนาความฉลาดทางเชาว์ปัญญา เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะที่เกิดขึ้นได้ด้วย

กระบวนการเรียนรู้จากวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่และการที่พ่อแม่เป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กเล็กในช่วงอายุ 3-5 ปี เพราะความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กจะพัฒนาได้อย่างมากมายในช่วงวัยนี้และคุณสมบัติหลายประการ อาทิ การควบคุมอารมณ์ตนเอง การมีวินัย ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่นจะเกิดขึ้นได้จากการสร้างฐานในวัยนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2546 : ไม่มีเลขหน้า)

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่เกิดในเด็กโดยพ่อแม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ และมีวิธีการเลี้ยงดูบุตรอย่างชาญฉลาดไม่ใช่การเลี้ยงดูแบบปล่อยตามยถากรรม จึงเปรียบเสมือนพ่อแม่ได้สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ชีวิตลูกในอนาคตเป็นการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ เพื่อให้เด็กพร้อมที่จะเผชิญกับโลกกว้างต่อไปไม่เผลอเผลอเป็นอาชญากร (Criminal) หรือเป็นปัญหาของสังคม (Social Problem) และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป

Weisinger (1997 : 26) ได้เสนอแนวทางในการช่วยเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยมี 4 แนวทาง ดังนี้ (วิระวัฒน์ บัณฑิตามย์, 2551 : 92)

1. ให้โอกาสได้รับรู้ดีความและแสดงภาวะอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง
2. ให้ได้ใช้ภาวะอารมณ์นั้น ๆ กับตนเองและผู้อื่น และการเรียนรู้
3. ให้เข้าใจอารมณ์และความรู้ที่ได้รับ
4. ให้ควบคุมอารมณ์และเอาชนะสร้างพฤติกรรมในทางบวก

ทศพร ประเสริฐสุข (2543 : 16) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า สามารถทำได้โดย

1. ฝึกให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง ให้มองตนเองอย่างตระหนักรู้มองตนเองในแง่ดี รู้สึกดีกับชีวิต สามารถชื่นชมตัวเองได้ เป็นการฝึกให้รู้จักอารมณ์ตนเอง ด้วยการฝึกการตระหนักรู้ (Self-Awareness) ตำรวจตนเองโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น อาจใช้การนั่งสมาธิและวิธีอื่น ๆ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าใจตน เข้าใจคนอื่น อาจใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคนิคอื่น ๆ
2. รู้จักแยกแยะอารมณ์ของตนว่าชนิดใดดี ชนิดใดไม่ดี และเลือกแสดงออกทางอารมณ์ ได้อย่างเหมาะสม อาจใช้การฝึกการแสดงออกที่เหมาะสม (Assertive Training) หรือฝึกการสื่อสารที่เหมาะสม อาจใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร
3. รู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมด้วยความเต็มใจ ซึ่ง ครู พ่อแม่ คงต้องเป็นผู้นำในการฝึกและทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบ (Modeling) และให้กำลังใจเมื่อเด็กทำตามระเบียบ เป็นต้น
4. รู้จักและเข้าใจธรรมชาติอารมณ์ของตนเอง จำแนกแยกแยะได้ว่า อารมณ์ใดที่เป็นคุณแก่ตนเอง และอารมณ์ใดจะเป็นโทษแก่ตนเอง โรงเรียนและสถานศึกษาควรมี ครู-อาจารย์ผู้ทำหน้าที่แนะแนวที่จะให้คำปรึกษา (Counseling) แก่เด็ก

5. การรู้จักบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เพื่อให้รู้ว่า อารมณ์เกิดได้ทุก อย่างแต่เราไม่สามารถแสดงอารมณ์ทุกอย่างได้ฝึกความสามารถในการควบคุมอารมณ์และแสดงออก ได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ ทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดี เพื่อให้เกิด ความสมดุลในการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง รู้จักแสดงออกทางอารมณ์ระบายอารมณ์ได้อย่าง เหมาะสม ฝึกความสามารถในการผ่อนคลายความเครียด เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อการร้องเพลง เป็นต้น

6. การแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสีหน้า ท่าทางและคำพูด เด็ก จึงต้องได้รับการฝึกอาจจะเป็นในชั่วโมงโฮมรูมหรือ กิจกรรมแนะแนว

7. รู้จักหยุดการแสดงอารมณ์ที่ไม่ดี ความสามารถในการไตร่ตรองก่อนการ แสดงออกและสามารถที่จะอดทน รอคอยที่จะแสดงพฤติกรรมได้

8. ฝึกการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับตน แรงจูงใจที่สำคัญคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive)

9. ฝึกความสามารถในการหยั่งรู้อารมณ์ของผู้อื่นสามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึก ของผู้อื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการเข้าใจรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น (Empathy) จะต้องฝึกให้นึกถึงผู้อื่น ที่เรียกว่าใจเขาใจเรา ฝึกการสังเกต การตรวจสอบอารมณ์

10. ฝึกทางด้านมนุษยสัมพันธ์ การแสดงน้ำใจเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่นเห็นคุณค่าของ ตนเองและผู้อื่น ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นได้ด้วยความจริงใจ สามารถแสดงความชื่นชม ชื่นชม และ ให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้ในวาระที่เหมาะสม

สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ทำได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย พ่อ แม่ ครูอาจารย์ จะต้องร่วมเรียนรู้และฝึกฝน ด้วย เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ทางสังคมและ วัฒนธรรมร่วมกันมีการติดตามผลของการพัฒนา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไม่ควรทำตาม กระแส ความต้องการของตลาด หรือเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ โดยขาดจรรยาบรรณวิชาชีพและ หลักวิชาการรองรับ หยั่งรู้อารมณ์สามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นได้

9. การประเมินผลความฉลาดทางอารมณ์เด็ก

การวัดความฉลาดทางอารมณ์ในปัจจุบันยังไม่สามารถกำหนดตัวเลขที่ระบุความสามารถ หรือทักษะทางอารมณ์หรือคุณลักษณะออกมาเป็นมาตรฐานที่แน่นอนได้ ทั้งนี้เนื่องจากความฉลาดทาง อารมณ์มีโครงสร้างที่ซับซ้อน แสดงคุณสมบัติหลายองค์ประกอบที่เป็นนามธรรมและยังมีแนวคิดที่ หลากหลายในเรื่องนี้ (อรพินทร์ ชูชม. 2543 : ไม่มีเลขหน้า)

วีรวัดน์ ปันนิตามัย (2542 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า หลักการวัดหรือประเมินความฉลาดทางอารมณ์สามารถประเมินได้ 2 นัย คือ จากการใช้เครื่องมือที่เป็นปรนัย (Objective Measure) อาทิ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบประเมิน และการให้รายงาน หรือแสดงความรู้สึก (Objective Measure) โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การรายงานตนเองโดยการเขียนบันทึก การรายงานความรู้สึกจากสิ่งเร้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพเขียน คำคุณศัพท์ เสียงเพลง การแสดงออก ในสถานการณ์สวมบทบาท แต่ละแนวทางของการประเมินมีความเชื่อถือได้และความเที่ยงตรงแตกต่างกันไป ยังไม่มีข้อสรุปว่าวิธีไหนเหมาะสมที่สุด เนื่องจากงานศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์มีอยู่อย่างจำกัดซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนา การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยได้รวบรวมแนวทางในการประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ที่สามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การประเมินด้านแรงจูงใจภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Motivation) เพื่อประเมินแรงจูงใจที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรม เกิดความรู้สึกหรือภาวะอารมณ์ เช่นนั้น แรงบันดาลใจให้แสดงออกโดยอาจจะมีสิ่งเร้ากระตุ้นความรู้สึกนึกคิด อาทิ การเขียนเรียงความ การตอบข้อความให้สมบูรณ์ การเขียนบันทึกประจำวัน การเล่าเหตุการณ์ที่ฝังใจหรือที่เคยประสบมา โดยให้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ตนเกิดความรู้สึก 3 ประการ ได้แก่ ดีใจ โลงใจ และเสียใจ ทั้งนี้ผู้ประเมินต้องระมัดระวังในการกำหนดคำตอบที่ “ถูกต้อง” ให้แก่ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ต่าง ๆ การประเมินด้วยแนวทางนี้จำเป็นต้องใช้ผู้ประเมินที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์ และด้านความฉลาดทางอารมณ์เป็นอย่างสูง

2. การใช้เทคนิคเหตุการณ์สำคัญ (The Critical Incident Technique) โดยการให้ผู้เล่าบรรยายหรือเขียนเล่าถึงเหตุการณ์ที่บ่งชี้ถึงการคิด รู้สึก และการแสดงออกที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่างๆ แล้วให้เลือกเรียงลำดับพฤติกรรมที่ผู้ตอบเคยปฏิบัติหรือมีความตั้งใจจะปฏิบัติเพื่อนำคะแนนมาประมวลสรุปอ้างอิง (Infer) ถึงระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ตอบ ผู้สร้างแบบประเมิน โดยใช้กรณีเหตุการณ์ที่ถือเป็นตัวแทนที่ดีของเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ เมื่อเล่าสถานการณ์นำแล้วโจทย์ก็ต้องตั้งคำถามผู้ตอบว่าในสถานการณ์นั้นผู้ตอบจะทำอย่างไร โดยมีตัวเลือกในระดับความเป็นไปได้ต่างกัน (เช่น กำหนดค่าใดค่าหนึ่งได้จาก 1-9 ช่วงค่าแต่ละข้อความที่ให้เลือก) ข้อดีของวิธีนี้ คือ มุ่งให้กรอบที่เป็นแนวทางเดียวกันกับผู้ตอบทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน บางทีก็จะเปิดโอกาสให้เลือกเขียนตอบแต่ละตัวเลือก ก็มีความเป็นไปได้ในระดับต่างๆ กัน มากบ้าง น้อยบ้างโดยไม่ต้องพะวงถึงความถูก-ผิด ซึ่งในแต่ละงานแต่ละองค์กร แต่ละระดับบุคคล หรือแต่ละวัฒนธรรม อาจมองเห็นแตกต่างกันไป การประเมินความฉลาดทางอารมณ์สามารถใช้ได้หลายเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการคัดเลือก การจัดวางตัวบุคคลให้เหมาะสมกับตำแหน่ง เพื่อการสอน การพัฒนาบุคคลผู้ตอบที่ไม่เคยมีประสบการณ์การปฏิบัติงานโดยตรงมาก่อนก็สามารถตอบได้ ข้อเสียคือ ยังเป็นการประเมินความฉลาดทางอารมณ์จาก

การรายงานตัวเองว่าตั้งใจจะทำอะไร อาจมีการบิดเบือน “สร้างภาพ” ตนเองขึ้นมา ขาดความสมจริงเชิงสถานการณ์ประจำวันที่แสดงออกในบางกรณีเหตุการณ์ที่ซักถามนั้นอาจมีความลำเอียง เนื่องด้วยมาตรฐานทางวัฒนธรรมเฉพาะวัย อายุ ของงาน ขององค์กร หรือของสังคมก็เป็นได้ และการให้คะแนนค่าเฉลี่ยของตัวเลือกแต่ละข้อ อาจไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งมีผลต่อระดับคะแนน ความฉลาดทางอารมณ์

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation)

เป็นการจำลองเหตุการณ์ขึ้นให้มีความสมจริงใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เป็นสิ่งเร้า เพื่อกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความรู้สึกและภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ของตนออกมาโดยมีอาจเสแสร้งหรือแกล้งปฏิบัติได้ สถานการณ์จำลองนี้อาจมีการกำหนดระดับความยากหรือบทบาทให้แก่ผู้ปฏิบัติด้วยก็ได้ สถานการณ์จำลองนี้อาจมีการกำหนดระดับความยาก หรือบทบาทให้แก่ผู้ปฏิบัติด้วยก็ได้ (Assigned Roles) เช่น หากประสงค์จะทราบว่ามีผู้มาสมัครงาน ตำแหน่งพนักงานขายจะมีทักษะที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด ก็จำลองสถานการณ์การขายขึ้น อาจเป็นการขายแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Selling) หรือเป็นการติดต่อซื้อขายทางโทรศัพท์ เพื่อประเมินความสามารถในการเข้าใจความต้องการของลูกค้า ของพนักงานขายประเมินทักษะทางสังคม ควบคุมอารมณ์ที่ถูกซักถามหรือทำทนายต่อคุณภาพสินค้าและบริการของลูกค้า ข้อดีของสถานการณ์จำลอง คือ เป็นการกระตุ้นหรือ “ดึง” พฤติกรรมภาวะอารมณ์ที่เรามุ่งมองหาจากผู้สมัคร ขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้เขาแสดงออกความเป็นตนตามธรรมชาติออกมา ข้อเสียคือ ใช้เวลาในการศึกษา สร้างนานและมีราคาแพง ต้องอาศัยผู้สร้างที่มีความรอบรู้ทางการวัดการประเมินพฤติกรรมในองค์การงานในหน้าที่และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของเฉลย (Key) สามารถใช้ทดสอบในกลุ่มเล็กที่ละ 3-5 คน หรือเป็นรายบุคคล

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview)

เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น ให้อิสระแก่ผู้เข้ารับการสัมภาษณ์ เป็นฝ่ายริเริ่มการสนทนาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเอง ทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลว ความเสียใจ (David Mc Clelland แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้เสนอขึ้นใช้ในปี ค.ศ. 1976 โดยเรียกชื่อว่า Behavioral Event Interview (BEI) ซึ่งก็พัฒนาตามแนวทางการวิเคราะห์งานแบบเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incident Technique- CIT) ที่ Flanagan เสนอขึ้นไว้ในปี 1954 เป้าหมายของการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงพฤติกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ของผู้เข้ารับการสัมภาษณ์ว่าในสถานการณ์ต่าง ๆ เขาได้แสดงพฤติกรรม อารมณ์ และมีความรู้สึกใดบ้างสาเหตุใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการเรียน การทำงาน และชีวิตของเขา ปกติแล้วการสัมภาษณ์เชิงลึกจะใช้เวลาประมาณ 1.30-2 ชั่วโมง และเป็นการสัมภาษณ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง การถามหนึ่งคนกับผู้สมัครหนึ่งคนเท่านั้น โดยกรรมการจะกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการสัมภาษณ์ แสดง

ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นตัวของตัวเองที่แท้จริงออกมาตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้
กรรมการจะนำมาประมวลเป็นข้อมูล หรือ “ภาพ” เกี่ยวกับบุคคลคนนั้น ในการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่
ตำแหน่ง จะใช้ข้อมูลดังกล่าวจำแนกผู้สมัครว่า คนไหนที่มีแนวโน้มจะเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ดีหรือดี
มากกว่ากัน

5. แบบทดสอบที่มีความเป็นปรนัย การให้รายงานตนเองและแบบวัดเชิงอัตวิสัย
(Objective, Self-Report and Subjective Measure)

กรมสุขภาพจิต (2546 : 33) ได้พัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เพื่อ
ใช้เป็นแนวทางในการเข้าใจสภาพอารมณ์ทั้งในส่วนที่เป็นสภาวะภาพและจุดด้อย ซึ่งแบบประเมินความ
ฉลาดทางอารมณ์ที่ทำการพัฒนาขึ้นมีค่าอำนาจจำแนกสามารถแยกผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำออก
จากผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงได้ ทั้งด้านข้อทดสอบรายด้าน คือ ดี เก่ง สุข และคะแนนความ
ฉลาดทางอารมณ์ภาพรวม การได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยไม่ได้หมายความว่าผู้นั้นมีความผิดปกติ
ทางอารมณ์จิตใจ แต่เป็นข้อบ่งชี้ให้ผู้นั้นมีความตระหนักในตนเอง เพื่อหาทางพัฒนาและปรับปรุง
ตนเองในด้านความฉลาดทางอารมณ์ ต่อไป

1. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็ก อายุ 3-5 ปี ของกรมสุขภาพจิต
(2546 : ไม่มีเลขหน้า) ประเมินความสามารถ 3 ด้าน คือ ดี เก่ง และสุข แยกเป็น 9 ด้านย่อย คือ
  - 1.1 ด้านดี คือ ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยประเมิน
จากการรู้จักอารมณ์ การมีน้ำใจ การรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด
  - 1.2 ด้านเก่ง คือ ความพร้อมที่จะพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ โดยประเมิน
จากความกระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การกล้าพูดกล้าบอก
  - 1.3 ด้านสุข คือ ความพร้อมทางอารมณ์ที่ทำให้เกิดสุข โดยประเมินจาก
การมีความพอใจ ความอบอุ่น และความสนุกสนานร่าเริงโดยให้ครูพิจารณาแต่ละข้อประเมินเด็กใน
กลุ่มตัวอย่างว่าเด็กแสดงออกในระดับใด ดังตาราง

ตาราง 8 ตัวอย่างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็ก

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับพฤติกรรม				
		ไม่เป็น เลย	เป็น บางครั้ง	เป็น บ่อยครั้ง	เป็น ประจำ	คะแนน
1	ด้านดี บอกความรู้สึกของตนเองได้เมื่อถูกถาม เช่น รู้สึกดีใจ เสียใจ โกรธ ไม่ชอบ ไม่พอใจ					
2	ด้านเก่ง ช่างสังเกตและตั้งคำถามผู้ใหญ่ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นของเล่นหรือสิ่งแปลกใหม่					
3	ด้านสุข ช่วยเหลือผู้อื่นและตนเองเมื่อได้รับคำชมเชย และนำผลงาน บอกเล่าให้คนอื่นรู้					

2. ลักษณะของเครื่องมือประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ที่บรรยายความสามารถที่แสดงถึงความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 9 องค์ประกอบ แสดงดังตาราง 9

ตาราง 9 แสดงข้อความของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี เก่ง และสุข

ด้าน	ด้านย่อย	ข้อความที่
ดี	1.1 การรู้จักอารมณ์ (9 ข้อ)	ข้อความที่ 1 - 9
	1.2 การมีน้ำใจ (7 ข้อ)	ข้อความที่ 10 - 16
	1.3 การรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด (8 ข้อ)	ข้อความที่ 17 - 24
เก่ง	2.1 ความกระตือรือร้น/ความสนใจ (6 ข้อ)	ข้อความที่ 25 - 30
	2.2 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (6 ข้อ)	ข้อความที่ 31 - 36
	2.3 การกล้าพูดกล้าบอก (6 ข้อ)	ข้อความที่ 37 - 42
สุข	3.1 การมีความพอใจ (4 ข้อ)	ข้อความที่ 43 - 46
	3.2 ความอบอุ่น (3 ข้อ)	ข้อความที่ 47 - 49
	3.3 ความสนุกสนาน (6 ข้อ)	ข้อความที่ 50 - 55

จากตาราง 9 แสดงข้อความของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 9 องค์ประกอบ ในด้านดี เก่ง และสุข

3. ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาปรับปรุงและคัดเลือก ดังนี้ ด้านดี 9 ข้อ ด้านเก่ง 5 ข้อ และด้านสุข 5 ข้อ รวม 20 ข้อ ดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงข้อความของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ปรับปรุง จากแบบประเมินของกรมสุขภาพจิต ด้านดี เก่ง และสุข

ด้าน	ด้านย่อย	ข้อความที่
ดี	1.1 การรู้จักอารมณ์ (3 ข้อ)	ข้อความที่ 1 - 9
	1.2 การมีน้ำใจ (3 ข้อ)	
	1.3 การรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด (3 ข้อ)	
เก่ง	2.1 ความกระตือรือร้น/ความสนใจ (2 ข้อ)	ข้อความที่ 10-15
	2.2 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (2 ข้อ)	
	2.3 การกล้าพูดกล้าบอก (2 ข้อ)	
สุข	3.1 การมีความพอใจ (2 ข้อ)	ข้อความที่ 16-20
	3.2 ความอบอุ่น (1 ข้อ)	
	3.3 ความสนุกสนาน (2 ข้อ)	
	รวม	20 ข้อ

จากตาราง 10 แสดงข้อความของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 9 องค์ประกอบ ในด้านดี เก่ง และสุข ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาปรับปรุงและคัดเลือก ดังนี้ ด้านดี 9 ข้อ ด้านเก่ง 5 ข้อ และด้านสุข 5 ข้อ รวม 20 ข้อ

วิธีการประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้วยวิธีการเหล่านี้ จะได้รับความนิยมนับเป็น อย่างมากเนื่องด้วยสร้างง่าย มีฐานของการเปรียบเทียบศึกษาพัฒนาในแนวทางที่ทำกันอยู่แล้ว และ ใช้ได้กับผู้เข้ารับการทดสอบเป็นจำนวนมาก ไม่แพง ง่ายต่อการดำเนินการและการแปลผล

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็ก สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่ง ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม เช่น วัย จำนวนผู้เข้ารับการประเมิน เวลา ฯลฯ และวัตถุประสงค์ใน การประเมิน ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษา ค้นคว้าได้นำแบบคัดกรองและแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสือนิทานประกอบภาพ

1. หนังสือสำหรับเด็ก

1.1 ความหมายของหนังสือสำหรับเด็ก

รัถพร ชังธาดา (2531 : 1-2) ได้ให้ความหมายว่า หนังสือสำหรับเด็ก คือหนังสือทุกชนิดที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กโดยเฉพาะและรวมทั้งหนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับผู้ใหญ่ ๆ หลาย ๆ เล่มที่เป็นที่นิยมอ่านอย่างกว้างขวางในหมู่เด็ก

กัญญาพร นิตยประภา (2534 : 1) ได้สรุปว่า หนังสือสำหรับเด็ก คือ หนังสือที่เขียนให้เด็กอ่านเป็นหนังสือประเภทให้ความเพลิดเพลิน บันเทิง อาจเป็นนิยาย วรรณคดีประเภทเขียนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย

สนิท สัตโยภาส (2536 : 16) ได้สรุปว่า หนังสือและบรรณสารสำหรับเด็ก หมายถึง งานเขียนที่มีรูปแบบต่าง ๆ อาจเป็นสิ่งพิมพ์ที่เย็บเล่ม แผ่นพับหรืองานเขียนที่แทรกอยู่ในหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งงานเขียนเหล่านี้จะมุ่งใช้ภาษาและให้เนื้อหาสาระที่ง่ายเหมาะกับเด็กแต่ละวัย เพื่อผู้อ่านจะได้เพลินเพลินไปพร้อมกับฝึกทักษะการอ่านและได้รับความรู้ ความคิด สติปัญญา ตลอดจนพิจารณาญาณในการดำเนินชีวิต

จินตนา ไบกาชุย (2542 : 22) อธิบายว่า หนังสือสำหรับเด็กคือ หนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กใช้ในการฟัง อ่าน และเรียนรู้ ด้วยเนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้ หรือความเพลิดเพลินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินร่วมกันไปในรูปแบบที่เรียกสาระบันเทิง โดยใช้วิธีการเขียน การจัดทำ และรูปแบบที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถในการอ่านของผู้อ่าน

สรุปได้ว่า หนังสือสำหรับเด็ก คือ หนังสือที่จัดทำขึ้นให้เด็กอ่านเองตามความสนใจ หรือผู้ใหญ่อ่านให้เด็กฟัง โดยมีเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้ในเรื่องทุกเรื่อง ให้ความเพลิดเพลินตรงกับความต้องการของเด็ก เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย และเด็กสามารถเลือกอ่านได้ตามความสนใจของเด็ก

1.2 คุณค่าของหนังสือสำหรับเด็ก

หนังสือสำหรับเด็กมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของเด็กในปัจจุบันเป็นอันมากเนื่องจากหนังสือสำหรับเด็กให้คุณค่าอันได้แก่ (รัถพร ชังธาดา. 2531 : 7-8)

1. ช่วยให้เกิดความพร้อมในการอ่าน
2. ช่วยลับสมองและส่งเสริมเชาว์ปัญญา
3. ช่วยสนองตอบความต้องการและความสนใจของเด็ก
4. ช่วยให้เด็กอ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแตกฉาน
5. ช่วยให้เด็กได้รับความบันเทิงเพลิดเพลินใจด้วยการอ่าน
6. ช่วยให้เด็กเกิดโลกทัศน์กว้างไกล มีความรู้ทันโลก ทันเหตุการณ์

7. ช่วยให้เด็กเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่ผ่านมาในอดีต
8. ช่วยเสริมทักษะในการอ่าน ซึ่งเป็นสื่อในการแสดงความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ
9. ช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน อ่านหนังสือเป็นและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่านหนังสือ
10. ช่วยเสริมสร้างบุคลิกลักษณะนิสัย ค่านิยม ทักษะ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามกับเด็ก

สรุปได้ว่า หนังสือสำหรับเด็กช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก หนังสือดีช่วยให้เด็กเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นมีสติปัญญา เฉลียวฉลาดรอบรู้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้เด็กเป็นคนทันเหตุการณ์เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ปรับตัวเข้ากับสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

1.3 ประเภทของหนังสือสำหรับเด็ก

กัญญาพร นิตยประภา (2534 : 28-39) ได้แบ่งประเภทหนังสือสำหรับเด็ก แบ่งได้หลายวิธีตามเกณฑ์ต่างกันไป คือ แบ่งตามเกณฑ์ตามอายุ และแบ่งตามเกณฑ์ชั้นเรียน

แบ่งตามเกณฑ์ตามอายุ แบ่งได้ 5 ระดับ คือ

1. หนังสือสำหรับเด็กแรกเกิด -3 ปี
2. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี
3. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 6-11 ปี
4. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 11-14 ปี
5. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 14-18 ปี

แบ่งตามเกณฑ์ชั้นเรียน แบ่งได้ 3 ระดับ คือ

1. วัยเด็กเล็ก สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี
2. วัยเด็กประถมศึกษา สำหรับเด็กอายุ 7-12 ปี
3. วัยเด็กมัธยมศึกษา สำหรับเด็กอายุ 13-18 ปี

สนธิ สัตโยภาส (2536 : 17) ได้สรุปถึงการแบ่งประเภทหนังสือและบรรณสารสำหรับเด็กไว้ 4 แนว คือ

1. แบ่งตามเกณฑ์ตามอายุของผู้อ่าน
  - 1.1 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 0-3 ปี ซึ่งมักเป็นหนังสือภาพ
  - 1.2 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี จะเป็นสมุดภาพประกอบคำ
  - 1.3 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 6-11 ปี เป็นหนังสือเรื่องประกอบเนื้อหาเริ่มยาวขึ้น
  - 1.4 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 11-14 ปี จะมีคำบรรยายมากกว่าภาพประกอบ

1.5 หนังสือสำหรับเด็กอายุ 14–18 ปี มักใช้คำบรรยายล้วน ๆ มีภาพเป็นบางหน้า

2. แบ่งตามระดับชั้น

2.1 ระดับเด็กอนุบาล (3–6 ปี) จะเป็นหนังสือภาพ

2.2 ระดับชั้นประถมศึกษา (6–11 ปี) เป็นเรื่องประกอบภาพ

2.3 ระดับมัธยมศึกษา (11–20 ปี) สนใจหนังสือหลายประเภทสนใจเนื้อหาสาระมากกว่าภาพประกอบ

3. แบ่งตามลักษณะของเรื่อง

3.1 ประเภทกลอน เป็นหนังสือสำหรับเด็กที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง

3.2 ประเภทนิทาน เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา มุ่งให้ความเพลิดเพลินแทรกข้อคิดคติสอนใจ

3.3 ประเภทการ์ตูน เป็นหนังสือที่มีภาพเขียนในลักษณะล้อเลียนทำให้เกิดอารมณ์ขัน เป็นภาพที่ผิดความจริงแต่อาจแทรกความเป็นจริงได้

3.4 ประเภทสารคดี เป็นหนังสือที่มุ่งให้ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ สติปัญญาแก่ผู้อ่าน

3.5 นิถุสารสำหรับเด็ก เป็นวรรณกรรมที่มีคอลัมน์ต่างๆ ที่ให้ทั้ง ความรู้ ความบันเทิงและฝึกสมอง

4. แบ่งตามเกณฑ์ลักษณะเนื้อเรื่อง

4.1 หนังสือประเภทให้ความบันเทิง

4.2 หนังสือประเภทให้ความรู้และเสริมบทเรียน

4.3 หนังสือประเภทการ์ตูนและวารสารสำหรับเด็ก

จินตนา ไบกาชุย (2542 : 1-5) ได้แบ่งหนังสือสำหรับเด็กออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ตามลักษณะการใช้ ได้แก่

1. หนังสือเรียน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นสำหรับให้นักเรียนใช้ควบคู่กับการเรียน ในแนวการเขียนประเภทความเรียงที่เนื้อหาให้ความรู้โดยตรง

2. หนังสืออ่านโดยทั่วไปสำหรับเด็กหรือหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือเรียนเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กอ่านทั่วไป นอกเหนือจากหนังสือเรียน มีเนื้อหาที่มุ่งให้ทั้งความรู้ ความคิดและสาระอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน

3. หนังสือออกตามวาระ เป็นหนังสือที่จัดทำตามระยะเวลาอย่างสม่ำเสมอ โดยมีเนื้อหาหลากหลายอยู่ในฉบับเดียวกัน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิถุสาร วารสาร และการ์ตูนสำหรับเด็ก

1.4 ลักษณะของหนังสือสำหรับเด็ก

สนธิ สัตโยภาส (2536 : 16) อธิบายถึงลักษณะหนังสือและบรรณสารสำหรับเด็กไว้ดังนี้คือ

1. เป็นเรื่องสั้น ๆ ไม่ซับซ้อนอ่านง่าย สามารถอ่านจบภายในเวลาอันรวดเร็ว
2. เนื้อเรื่องให้ความสนุก อาจมีอารมณ์ขันและแทรกความรู้เล็กๆ น้อยๆ ไปด้วยก็ได้

3. อาจเสนอเนื้อเรื่องในรูปของนิทาน แต่มีคติสอนใจแทรกอยู่ไม่สอนตรงๆ
4. ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะกับวัยของเด็ก
5. มักมีภาพประกอบเนื้อเรื่องหรือเสนอเรื่องด้วยภาพล้วนก็ได้
6. ภาพสีสันสดใส น่าดู และสามารถอธิบายเรื่องได้ดีด้วย

ถวัลย์ มาศจรัส (2539 : 29-30) ได้เสนอถึงลักษณะหนังสือเด็ก ควรมีดังนี้

1. เนื้อเรื่องสั้น
2. ภาพประกอบเรื่องจะมีหรือไม่มีก็ได้
3. คำโคร่งง่าย และเป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก
4. เน้นบทบาท การกระทำของตัวละครมากกว่าความรู้สึกนึกคิด
5. ตัวเอกของเรื่องมักจะเป็นเด็กหรือสัตว์

จินตนา ไบกาชุยี่ (2542 : 10-19) ได้เสนอลักษณะของหนังสือสำหรับเด็กโดยทั่วไปดังนี้

1. เนื้อหา มีวัตถุประสงค์และแก่นเรื่องบ่งบอกชัดเจนแต่เพียงเรื่องเดียว
2. เนื้อหาต้องมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย
3. แนวการเขียนเนื้อหาหรือการเสนอเนื้อหาควรเลือกให้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของหนังสือ
4. ภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก ภาพควรมีความเหมาะสมกับเนื้อหาของหนังสือประเภทนั้น ๆ
5. ภาษาและสำนวนที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือเด็กต้องใช้คำง่าย ๆ ใช้ประโยคสั้น ๆ หนังสือเด็กเล็กใช้และประโยคซ้ำ ๆ เพื่อช่วยในการเรียนรู้ด้านภาษา
6. ขนาดตัวอักษรและการเลือกใช้ตัวอักษร มีความสำคัญมากต่อการอ่าน ถ้าประโยคยาวมาก หรือประโยคซับซ้อนมาก เด็กจะลืมข้อความที่อ่านผ่านมาแล้ว ดังนั้นจึงควรใช้ประโยคสั้น ๆ ขนาดตัวอักษรใหญ่ อ่านง่ายและชัดเจน
7. รูปเล่มหนังสือ ควรมีขนาดกะทัดรัด ไม่ใหญ่ กว้างหรือยาว หรือเล็กเกินไป เพราะเด็กจะถือไม่สะดวก

สรุปได้ว่า หนังสือสำหรับเด็กควรมีลักษณะดังนี้ คือ มีเนื้อหาสั้น มีความยากง่ายไม่ซับซ้อนและมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการนำเสนอภาพประกอบต้องสวยงามดึงดูดความสนใจตัวละครเป็นเด็ก หรือสัตว์ที่มีชีวิตชีวา กระตุ้นจินตนาการ ภาษาง่าย ๆ ประโยคสั้นเข้าใจง่าย ขนาดตัวอักษร ตัวโต หัวกลม ไม่ใช้อักษรประดิษฐ์ รูปเล่มกะทัดรัดหยิบสะดวก

1.5 ประโยชน์ของหนังสือสำหรับเด็ก

กัญญาพร นิตยประภา (2534 : 2) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือสำหรับเด็ก ไว้ดังนี้

1. หนังสือเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาเด็ก เพราะการอ่านหนังสือจะทำให้เด็กมีความรู้กว้างขวาง เกิดจินตนาการมีความคิดสร้างสรรค์ ฉลาดรอบรู้มีไหวพริบปัญญา ไหวพริบดี
2. หนังสือเป็นอาหารทางสมองที่สำคัญอย่างยิ่งต่อเด็ก เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่เจริญเติบโต ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสมอง การที่เด็กได้อ่านหนังสือที่เหมาะสมกับวัยจะช่วยให้เด็กพัฒนาด้านสติปัญญา และด้านอารมณ์ได้อย่างดี
3. นอกจากนั้นหนังสือยังเป็นเพื่อนแก้เหงา ช่วยทดแทนสิ่งที่เด็กขาด เช่น มีปมด้อย ความรู้สึกว่าเหว่ ทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นทางใจ ผ่อนคลายความตึงเครียดและได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน

จินตนา ไบกาซูยี (2542 : 8-9) ได้สรุปว่า หนังสือสำหรับเด็ก จัดทำขึ้นโดยมุ่งหวังให้เด็กอ่านด้วยตนเองในขณะที่อ่านเด็กผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้เด็กได้รับความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลิน สนองความต้องการเด็ก
2. ช่วยสร้างความคิดคำนึง และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
3. ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษาของเด็กให้เจริญงอกงาม
4. ช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ และแบบอย่างอันน่าปรารถนาให้บังเกิดแก่เด็ก
5. ช่วยให้เด็กเลือกอ่านหนังสือ อ่านหนังสือเป็น อ่านหนังสือเก่ง และรักการอ่าน
6. ช่วยทดแทนความรู้สึกของเด็กที่ขาดหายไป
7. ช่วยให้เด็กอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับวัย

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของหนังสือสำหรับเด็ก คือ เป็นสื่อที่ช่วยพัฒนาเด็กเป็นคนรู้ทันเหตุการณ์ เกิดความคิดจินตนาการ ฉลาดมีไหวพริบ เกิดความสนุกสนาน ความบันเทิง ตอบสนองความต้องการ ความอยากรู้อยากเห็น ทดแทนสิ่งที่เด็กขาดหายไป ช่วยพัฒนาให้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น กระตุ้นจิตสำนึกที่ดี สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่าง พ่อแม่ ลูก ครู และเพื่อน ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น มั่นคง อบอุ่นให้กับเด็ก เด็กเกิดความเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. นิทาน

2.1 ความหมายของนิทาน

ภิญญาพร นิตยประภา (2534 : 32) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาที่มีได้เจาะจงแสดงความเป็นมาของเรื่อง จุดใหญ่ก็เพื่อความสนุกสนาน และความพอใจทั้งผู้เล่า และผู้ฟัง มุ่งที่จะสนองความต้องการด้านจิตใจของผู้ฟัง ในบางครั้งก็สอดแทรกคติสอนใจเอาไว้ด้วย

เกริก ยूनพันธ์ (2539 : 8) นิทานเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมา สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับเด็ก นิทานแต่เดิมนั้นจะเป็นนิทานที่เน้นคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกคติสอนใจ จุดสำคัญของนิทานคือการสอดแทรกแนวคิดเพื่อให้เด็กนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

วรรณี ศิริสุนทร (2539 : 19) นิทานหมายถึง หนังสือภาพที่เป็นเรื่องราวอ่านเล่นสมัยใหม่สำหรับเด็กที่มีตัวละครเป็นสัตว์ด้วย

กรรภัช ภิรมย์รักษ์ (2540 : 45) กล่าวว่านิทานเป็นเรื่องราวต่างๆ ไปที่เล่าสืบต่อกันมาโดยมีจุดประสงค์เพื่อสืบทอดประสบการณ์ ความรู้ ความคิด หรือค่านิยมบางอย่างให้กับผู้ฟัง พร้อมทั้งสอดแทรกความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน

สมศักดิ์ ปริบูรณ์ (2542 : 48) สรุปความหมายของนิทานว่า

1. เป็นเรื่องราวที่ผูกขึ้น
2. เป็นเรื่องราวที่เล่าจาเป็นสื่อในการถ่ายทอด
3. เป็นบทประพันธ์ที่มีลีลาการเล่าแบบเป็นกันเอง ทำนองการเล่าด้วยวาจา
4. เป็นเรื่องเล่าที่มีจุดประสงค์หลัก เพื่อความบันเทิงใจ และมีสิ่งสอนใจเป็นจุดประสงค์รอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2548 : 1) นิทาน หมายถึง สะพานที่ผู้ใหญ่จะทอดถึงเด็ก และสามารถสัมผัสถึงความรัก ความเมตตา ความรู้สึกนึกคิดที่ดั่งใจต่อสิ่งทั้งหลายทั้งปวง นอกจากนี้แล้ว นิทานยังหมายถึง กระบวนการสำคัญในการสร้างคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงามให้เกิดแก่ชีวิตผ่านกระบวนการที่สนุกสนาน เต็มไปด้วยจินตนาการที่มีชีวิตชีวา

สรุปได้ว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาหรือเรื่องที่ถูกขึ้น โดยจุดมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิดที่ดั่งใจ และยังสอดแทรกคติสอนใจเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติให้แก่เด็ก ๆ นอกจากนี้ยังได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลินอีกด้วย

2.2 ประเภทของนิทาน

นิทานสำหรับเด็กแบ่งนิทานออกเป็นหลายประเภท ไม่ว่าจะแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ แบ่งตามรูปแบบของนิทาน การแบ่งตามคัมภีร์ แบบเรื่อง และการแบ่งนิทานตามวรรณคดีอนุภาค ซึ่งวิไล เวียงวีระ (2526 : 68-69) ได้แบ่งประเภทของนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนได้ 6 ประเภท คือ

1. เรื่องจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. ตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา
3. ปัญหาที่เกี่ยวกับศาสนา
4. นิทานที่แต่งเป็นโครงกลอน
5. นิทานประเภทส่งเสริมจินตนาการ
6. นิทานที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กจะเรียนรู้

วรรณิ ศิริสุนทร (2542 : 13-15) ได้แบ่งนิทานสำหรับเด็ก ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. นิทานพื้นบ้าน (Folk Tales) เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลานานแบ่งออกเป็น
  - 1.1 นิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ (Talking-beast Tales)
  - 1.2 นิทานไม่รู้จบ (Commutative Tales)
  - 1.3 นิทานตลกขบขัน (The Drools or Humorous Tales)
  - 1.4 นิทานอธิบายเหตุ (Pour quoi Stories or Tales Tell Why) มีเนื้อเรื่องที่อธิบายหรือตอบคำถามของเด็ก ๆ ว่า “ทำไม...” เช่น ทำไมกระด่ายจึงหางสั้น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม
  - 1.5 เทพนิยาย (Fairy Tales) ตัวละครจะมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ หรือเป็นผู้วิเศษสามารถสามารถทำสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปทำไม่ได้
2. นิทานสอนคติธรรม (Fables) เป็นเรื่องสั้น ๆ ตัวละครมีทั้งคนและสัตว์มีโครงเรื่องง่าย ๆ ใช้บทเรียนที่สอนใจ เช่น นิทานอีสป (Aesop’s Fables) นิทานประเภทนี้จะรวมนิทานเทียบสุภาษิตและนิทานชาดกไว้ด้วย
3. เทพปกรณัม (Myth) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ และเรื่องราว ในบรรพกาล เกี่ยวกับพื้นโลก และพฤติกรรมของมนุษย์ที่เทพเจ้าเป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ
4. महाกาพย์และนิทานวีรบุรุษ (Epic and Hero Tales) คล้ายกับเทพปกรณัมต่างกันที่ตัวละครของนิทานประเภทนี้มีมนุษย์ไม่ใช่เทพเจ้า มีการกระทำที่กล้าหาญ พินฝ่าอุปสรรคและประสบผลสำเร็จในที่สุด

5. หนังสือภาพที่เป็นเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่สำหรับเด็กที่มีตัวเอกเป็นสัตว์ (Animal Stories) พบมากในบทกลอนกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้านและนิทานสอนคติธรรม

เกริก ยุ้นพันธุ์ (2539 : 20 - 22) ได้แบ่งนิทานตามรูปแบบของนิทานและตามเนื้อหาสาระที่เป็นเรื่องราวของนิทานดังนี้

1. เทพนิทานหรือเทพนิยาย หรือเรื่องราวปรัมปรา เป็นนิทานที่นิยายที่เกินความเป็นจริงเหนือความเป็นจริงของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอภินิหารตัวเอกหรือตัวละครเด่น ๆ จะมีอภินิหาร หรือเวทย์มนต์ ฤทธิเดช

2. นิทานประจำท้องถิ่นหรือนิทานพื้นบ้าน มักเป็นนิทานที่ถูกเล่าขานตกทอดต่อเนื่องกันมา เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตำนานพื้นบ้าน ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ภูเขา ทะเล แม่น้ำเรื่องราวของโบราณวัตถุที่มีเหตุผลแห่งที่มาของการสร้าง การเกิด ฯลฯ เป็นต้น

3. นิทานคติสอนใจ เป็นนิทานที่เปรียบเทียบเปรียบเทียบกับชีวิตและความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ให้บังเกิดผลในการดำรงชีวิต และความเป็นอยู่ให้พิถีพิถันละเอียดรอบคอบและไม่ประมาท

4. นิทานวีรบุรุษ เป็นนิทานที่กล่าวอ้างถึงบุคคลที่มีความสามารถ อดอาจกล้าหาญ นิทานวีรบุรุษมักเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดเรื่องจริงของบุคคลที่สำคัญ ๆ ไว้ แต่มักสร้างฉาก หรือสถานการณ์น่าตื่นเต้น หรือเกินความเป็นจริง

5. นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของเหตุที่มาของสิ่งหนึ่งสิ่งใดและอธิบายพร้อมตอบคำถามเรื่องราวนั้น ๆ ด้วย

6. เทพกรปณ์ เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่มีอภินิหารเหนือความเป็นจริงลึกลับ ได้แก่ พระอินทร์ พระพรหม ทศกัณฐ์ ฯลฯ

7. นิทานที่เป็นตัวสัตว์เป็นตัวเอก และเปรียบเทียบเรื่องราวกับชีวิตมนุษย์เป็นเรื่องที่อยู่ร่วมกันในสังคม สอนจริยธรรมแฝงแง่คิดและแนวทางแก้ไขเป็นบางครั้ง

8. นิทานตลกขบขัน เป็นนิทานที่มีเรื่องราวเปรียบเทียบกับชีวิตความเป็นอยู่แต่มีมนุษย์ที่ตลกขบขันสนุกสนานทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข

สรุปได้ว่า ประเภทของนิทานสามารถแบ่งได้หลายประเภท ตามยุคสมัย ตามรูปแบบของนิทานตามเนื้อหาสาระ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นนั้น ๆ ที่เป็นเรื่องราวของนิทานแต่ละประเภทจะใช้เกณฑ์ในการแบ่งนิทานแตกต่างกันออกไป เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาในแต่ละประเภท

2.3 คุณค่าและประโยชน์ของนิทานที่มีต่อเด็กปฐมวัย

วรรณิ ศิริสุนทร (2542 : 31) ได้สรุปถึง ประโยชน์ของการเล่านิทาน ไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กเป็นผู้รู้จักฟัง มีสมาธิ รู้จักสำรวจอิริยาบถของตนเอง

2. ทำให้เด็กผ่อนคลายอารมณ์ ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพิ่มพูนความรู้จากการฟัง

3. ช่วยเพิ่มพูนความรู้จากภาษา เด็กรู้จักคำมากขึ้น รู้จักเก็บใจความและเนื้อเรื่อง

4. ช่วยให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มีที่พึ่งทางใจ รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

5. ทำให้เด็กเกิดจินตนาการจากเรื่องที่ได้อ่าน

6. ช่วยให้เกิดรู้จักโลกจากแง่มุมเล็ก ๆ น้อย จากนิทานที่ได้อ่าน สามารถตัดสินใจในการแสดงออกและสนองตอบต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2536 : 125 - 126) ได้สรุปว่า นิทานมีอิทธิพลต่อเด็กมากในระดับปฐมวัย การที่ผู้ใหญ่และครูได้ใกล้ชิดกับเด็กโดยการเล่านิทานจะเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจเด็กมากยิ่งขึ้น การเล่านิทานมีคุณค่า ดังนี้

1. ช่วยชดเชยประสบการณ์แก่เด็กให้เท่าเทียมกับเด็กในเมือง

2. ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา ความคิดและจินตนาการให้กับเด็ก

3. ช่วยฝึกให้เด็กเป็นนักฟังที่ดี เข้าใจวิธีการปฏิบัติตัวขณะฟังนิทาน และสามารถเก็บใจความตามเรื่องราวที่ฟังคนอื่นเล่าได้ตามสมควรแก่วัย

4. ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความรู้สึกอบอุ่น และใกล้ชิดกับผู้เล่า

5. ช่วยปลูกฝังความรู้สึกชอบฟังนิทาน และความรู้สึกชื่นชอบในหนังสือนิทานก่อนจะอ่านได้อย่างเข้าใจ

6. ปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้างยอมรับความจริงในชีวิตประจำวัน

7. ช่วยให้ผู้ปกครอง ทราบถึงความรู้สึกที่อยู่ในตัวของเด็กจากการสนทนาซักถามในขณะที่ฟังนิทาน

เกริก ยूनพันธ์ (2543 : 55-56) ได้สรุปถึงประโยชน์การเล่านิทาน ไว้ดังนี้

1. เด็กๆ หรือผู้ฟัง จะเกิดความรู้สึกอบอุ่นหรือใกล้ชิดกันเองกับผู้เล่า

2. เด็กๆ หรือผู้ฟัง จะเกิดความรู้สึกอบอุ่นร่วมในขณะที่ฟัง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินผ่อนคลาย และสดชื่นแจ่มใส

3. เด็กๆ หรือผู้ฟัง จะมีสมาธิหรือตั้งใจในขณะที่มีระยะเวลาสั้นหรือยาวนาน โดยเฉพาะผู้เล่ามีความสามารถในการตรึงให้ผู้ฟังหรือเด็กๆ จดจ่อกับเรื่องราวที่ผู้เล่า เล่าเรื่องที่มีขนาดยาว

4. เด็กๆ หรือผู้ฟัง จะถูกกล่อมเกลาด้วยนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เด็กๆ และผู้ฟังเข้าใจในความดีและความดียิ่งขึ้น

5. นิทานจะทำให้เด็กๆ และผู้ฟัง มีความละเอียดอ่อน รู้จักการรับรู้ และการมองโลกในแง่ดี
6. นิทานจะทำให้เด็กๆ หรือผู้ฟัง สามารถใช้กระบวนการคิดในการพิจารณาแก้ปัญหา
7. นิทานสามารถสร้างความกล้าให้กับเด็กๆ หรือผู้ฟังได้ โดยแสดงออกที่ผ่านกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพ
8. เด็กๆ หรือผู้ฟัง จะได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้กับสิ่งมีชีวิตได้
9. นิทานจะเสริมสร้างจินตนาการที่กว้างไกลไร้ขอบเขตให้กับเด็กหรือผู้ฟัง
10. นิทานสามารถช่วยให้เด็กๆ และผู้ฟัง ได้รู้จักการใช้ภาษาที่ถูกต้องการออกเสียงการกระดกตัว ร เรือ และ ล ลิง ได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามธรรมชาติ

กรมวิชาการ (2546 : 143-144) กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของนิทาน ดังนี้

1. เป็นเรื่องราวของความเป็นมนุษย์ที่เข้าใจกันได้ทุกสมัย
2. เป็นเรื่องราวที่มีการขึ้นต้น ดำเนินเรื่อง และจบ มีความสมบูรณ์ในตัวเองมีการเคลื่อนไหวต่อเนื่องกัน ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร
3. สร้างความรู้สึกต่างๆ
4. ก่อให้เกิดคุณธรรมในจิตสำนึก
5. สอนความปรารถนาบางอย่างที่ไม่อาจมีได้ในชีวิตจริง
6. ส่งเสริมจินตนาการอันเป็นความสุข ความพอใจ อย่างหนึ่งของคนเรา
7. ทำให้มองเห็นภาพได้ดี

คุณค่าและประโยชน์นิทานพอสรุปได้ว่า นิทานเป็นสื่อ ช่วยสร้างประสบการณ์ให้เด็ก ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ ปลุกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้างและยังช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น เมื่อได้ฟังนิทาน นิทานยังช่วยจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กมองโลกในแง่ดีได้อีกด้วย

กรมวิชาการ (2546 : 143-144) ได้เสนอแนะนิทานที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมดังนี้

1. เป็นเรื่องราวสั้นๆ เน้นเหตุการณ์เดียว แต่มีความสมบูรณ์ในตัว
2. มีการเคลื่อนไหวๆ การเดินเรื่องอย่างรวดเร็ว
3. ตัวละครน้อย มีลักษณะเด่นที่จำง่าย แต่อาจสมมุติตัวแทนได้
4. มีบทสนทนาหลายๆ

5. ใช้ภาษาง่าย ประโยคสั้น การเล่าคำซ้ำหรือคำสัมผัสจะช่วยให้เด็กจดจำได้ง่าย และรวดเร็ว

6. สร้างความรู้สึกและความสนใจ

7. เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยงหรือเรื่องที่เด็ก จะจินตนาการตามได้

8. ความยาวไม่เกิน 15 นาที

2.4 ความหมายของการเล่านิทาน

การเล่านิทานถือได้ว่าเป็นศิลปะดั้งเดิมอย่างหนึ่งในการสื่อความหมายทางวาจาของมนุษย์ การเล่านิทานนำความสุขมาให้แก่ผู้ฟังและผู้เล่าพอกัน ถือเป็นวิธีหนึ่งที่จะใช้เป็นเครื่องชักจูงใจให้เด็กเกิดความอยากอ่านหนังสือขึ้นมาบ้าง (กรมวิชาการ. 2543 : 98 - 99) นอกจากนี้ยังสามารถใช้นิทานเป็นสื่อนำไปสู่การเรียนการสอนต่างๆ และนิทานยังคงใช้เป็นส่วนสำคัญยิ่งของการสอนเด็กในระดับปฐมวัย จุดมุ่งหมายในการเล่านิทาน เพื่อพัฒนาทักษะในด้านการใช้ภาษาการฟัง พูด คิด ถาม สังเกต ซึ่งเป็นพื้นฐานนำเด็กไปสู่การอ่านในโอกาสต่อไป (กรมวิชาการ.2546 : 143) นอกจากนี้นิทานยังเป็นตัวกลางถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกความเข้าใจ ประสบการณ์ ทศนคติ และค่านิยมที่เหมาะสม สำหรับเด็กมาใช้เล่านิทาน เพื่อช่วยให้เด็กปรับตัว และเตรียมรับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาสื่อการสอนระดับปฐมวัย. 2547 : 248)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 218) ได้ให้ความหมายของการเล่านิทานไว้ว่า การเล่านิทาน หมายถึง การเล่านิทานเป็นสื่อที่สร้างจินตนาการสร้างความฝัน ความคิด ความเข้าใจ และการรับรู้ให้กับเด็ก ตัวแสดงแต่ละตัวในนิทานจะต้องสร้างจินตนาการให้บรรเจิดในสมองเด็ก

ฉวีวรรณ กิณนางศ์ (2526 : 126) ได้อธิบายว่า การเล่านิทานนั้นมีอิทธิพลและมีคุณค่าต่อเด็กมาก โดยเฉพาะเด็กก่อนระดับวัยประถมศึกษาที่ผู้ใหญ่และครูได้ใกล้ชิดเด็กโดยการเล่านิทานจะเป็นเครื่องมือช่วยให้เข้าใจเด็กยิ่งขึ้น การเล่านิทานมีคุณค่าดังต่อไปนี้

1. ช่วยชดเชยและเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา ความคิด และจินตนาการ
2. ฝึกให้เด็กเป็นนักฟังที่ดี เก็บความเรื่องที่ฟังได้ตามควรแก่วัย
3. สร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก
4. ช่วยปลูกฝังความรู้สึกชอบฟังนิทานและความรู้สึกชื่นชมในหนังสือนิทานหรือก่อนที่จะอ่านอย่างเข้าใจ
5. ปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้าง ยอมรับความจริงในชีวิตประจำวัน
6. ช่วยให้ครูและผู้ใหญ่ได้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิด ของเด็กจากการสนทนาหรือซักถามในขณะที่ฟัง

สรุปได้ว่า การเล่านิทานหมายถึง สื่อในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึกตนเองและผู้อื่น และยังช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่าง พ่อแม่ ลูก ครู และเพื่อนๆ ให้เกิดความเชื่อมั่น ความอบอุ่น นอกจากนี้ยังปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้างยอมรับความจริงสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.5 รูปแบบของการเล่านิทาน

สมใจ บุญอุรุพิชญ์ (2539 : 10) ได้กล่าวถึงรูปแบบการเล่านิทาน ไว้ดังนี้

1. การเล่านิทานปากเปล่า ผู้เล่าจะใช้คำพูดถ่ายทอดเรื่องราวด้วยน้ำเสียง ธรรมชาติของตนเอง ผู้เล่าบางคนมีความสามารถพิเศษในการทำเสียงเลียนเสียงต่างๆ ช่วยให้นิทานมีความสนใจมากขึ้น

2. การเล่านิทานประกอบภาพวาด ในสมัยโบราณมีการเล่านิทานประกอบภาพวาดบนพื้นดิน พื้นทราย แผ่นหนัง ต่อมาเริ่มวาดลงกระดาษและผ้า

3. การเล่านิทานประกอบภาพ ผู้เล่าจะเตรียมหนังสือนิทานที่มีภาพประกอบสวยๆ ให้ผู้ฟังได้ชมขณะฟังนิทาน

4. การเล่านิทานประกอบเส้นเชือก ผู้เล่าก็เตรียมเชือก นำปลายทั้งสองข้างมาผูกติดไว้กัน ใช้นิ้วมือทั้ง 10 นิ้ว ทำเป็นเส้นเชือกรูปทรงต่างๆ หรือ อาจใช้เชือกวางเป็นรูปทรงต่างๆ บนกระดาษ หรือแผ่นโปสเตอร์

5. การเล่านิทานประกอบหุ่นประดิษฐ์ ผู้เล่าต้องเตรียมหุ่นให้สัมพันธ์กับเรื่อง ขณะเล่านิทานจะนำหุ่นออกมาแสดงประกอบ หุ่นที่ใช้มีลักษณะ เช่น หุ่นมือ หุ่นตุ๊กตา หุ่นกระบอก เป็นต้น

6. การเล่านิทานประกอบหุ่นปะ ผู้เล่าต้องเตรียมกระดาษสำลี กระดาษแม่เหล็ก หรือเวทีจำลอง และเตรียมตัวละครที่ทำจากกระดาษด้านหลังติดกระดาษทราย สำหรับติดบนกระดาษ ผ้าสำลีจะทำให้นิทานสนุกสนานยิ่งขึ้น

7. การเล่านิทานประกอบการพับผ้าเช็ดหน้า หรือการพับกระดาษ ผู้เล่าต้องเตรียมกระดาษเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขณะเล่านิทานครูจะสาธิตการพับผ้า หรือกระดาษเป็นรูปสัตว์ รูปดอกไม้ สิ่งของต่างๆ เด็กจะสนุกสนานและฝึกทักษะกล้ามเนื้อมือและสายตาไปด้วย

8. การเล่านิทานประกอบการร้องเพลง ผู้เล่าอาจนำนิทานมาเขียนใหม่ให้เป็นบทเพลงและใส่ทำนองกระตุ้นให้เด็กสนใจในเพลง

เกริก ชูพันธ์ (2543 : 36-55) ได้เสนอถึง รูปแบบการเล่านิทาน ไว้ดังนี้

1. การเล่านิทานปากเปล่า เป็นการเล่านิทานที่ผู้เล่าต้องเตรียมตัวให้พร้อมตั้งแต่การเลือกเนื้อเรื่องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มผู้ฟัง นิทานปากเปล่าเป็นนิทานที่ดึงดูด และเร้า

ความสนใจของผู้ฟังด้วยน้ำเสียง แววดา สีลา และท่าทางประกอบการเล่า ที่สง่างาม และพอเหมาะพอดี

2. นิทานเล่าไปวาดไป เป็นการเล่านิทานที่ผู้เล่าต้องมีประสบการณ์การเล่านิทานแบบปากเปล่าอยู่มากพอสมควร แต่จะต้องเพิ่มการวาดรูปในขณะที่เล่าเรื่องราว เรื่องที่วาดขณะเล่าเรื่องนี้ ภาพที่วาดออกมาอาจสอดคล้องกับเรื่องที่เล่าเลขก็ได้ คือ จะได้ภาพใหม่เกิดขึ้น

3. นิทานที่เล่าโดยใช้สื่ออุปกรณ์ประกอบขณะเล่า เป็นนิทานที่เล่าจะต้องใช้สื่อที่จัดเตรียม หรือหามาเพื่อใช้ประกอบการเล่า เช่น การเล่าโดยใช้หนังสือ นิทานหุ่นนิ้ว นิทานเชิด นิทานเชือก เป็นต้น

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 219 - 221) ได้สรุปถึง รูปแบบการเล่านิทานไว้ว่าดังนี้

1. การเล่านิทานปากเปล่า เป็นการเล่านิทานที่อาศัยเพียงผู้พูดและน้ำเสียง ผู้เล่าไม่มีการใช้สื่อประกอบการเล่า นอกจากน้ำเสียงและจังหวะการพูดที่สูงต่ำเร้าใจผู้ฟังตามเนื้อเรื่องที่น่าเสนอ การเล่านิทานวิธีนี้ต้องใช้ศิลปะในการพูด และการเล่าที่จูงใจมาก ส่วนใหญ่เป็นการเล่านิทานก่อนนอน เด็กจะฟังแต่น้ำเสียงและเรื่องราวซึ่งเป็นลักษณะของการฟังแบบรับที่จูงใจให้เด็กแบบหลับเป็นหลัก การเล่าตามรูปแบบนี้อาจใช้กับการเล่าที่ต้องการจูงใจให้เด็กทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีสมรรถิ์ได้ เช่น การเล่านิทานขณะที่ให้เด็กฝึกคิดเลข หรือทำสิ่งที่เด็กเบื่อหน่าย เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินเล่นไปทำไป เป็นต้น การเล่านิทานปากเปล่าไม่ควรเล่านานเกิน 15 นาที เด็กจะไม่สนุกนักถ้าต้องนั่งฟังนานๆ นอนฟังจะดีกว่าเพราะถ้าเบื่อก็สามารถหลับได้เลย

2. การเล่านิทานประกอบท่าทาง การเล่านิทานแบบนี้เป็นการเล่าที่มีชีวิตชีวา มากกว่าการเล่าปากเปล่า เพราะเด็กสามารถติดตามเรื่องที่เล่าได้และจินตนาการเป็นรูปธรรมมากขึ้นตามท่าทางของผู้เล่าและสนุกมากขึ้น เพราะเห็นภาพพจน์ของเรื่องที่เล่าท่าทางที่ใช้ประกอบการเล่า นิทานอาจเป็นท่าทางของผู้เล่า ท่าทางแสดงร่วมของเด็กได้แก่การทำหน้าตา การแสดงท่าทางกายหรือการเล่นนิ้วมือประกอบการเล่า

3. การเล่านิทานประกอบภาพ ภาพที่ใช้ในการเล่านิทานมีหลายชนิด มีทั้งภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ ภาพจากหนังสือ ภาพวาด ภาพสไลด์ ภาพเคลื่อนไหว หรือภาพฉายการมีภาพสวย ๆ มาประกอบการเล่านิทานจะจูงใจให้เด็กและสร้างสรรค์จินตนาการอันบรรเจิดให้กับเด็กมาก โดยเฉพาะภาพการ์ตูนที่เคลื่อนไหวแต่ละลำดับภาพจะจูงใจ ทำให้เด็กติดตามเรื่องราวด้วยความอยากรู้ เด็กสนุกมากขึ้นถ้าในขณะที่ฟังเรื่องและดูภาพนั้นผู้เล่ากระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นและร่วมสร้างจินตนาการให้กับนิทานที่เล่า

4. การเล่านิทานประกอบเสียง ได้แก่เสียงเพลง เสียงดนตรี เทปบันทึกเสียงต่าง ๆ สามารถนำมาประกอบการเล่านิทานได้ จุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นเร้าให้เกิดความตื่นเต้น อยากรู้อยากติดตาม การนำเสียงมาประกอบการเล่านิทานจะมีลักษณะเช่นเดียวกับละครวิทยุที่ใช้

เสียงประกอบเพื่อให้เกิดการฟังที่มีจินตนาการและอารมณ์ นอกจากเสียงเพลงเสียงดนตรีในการเล่า นิทานเราอาจใช้เสียงเด็กมาประกอบการเล่าได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อเล่าถึงรถไฟวิ่งผู้เล่าอาจชักชวนให้ผู้ฟังร่วมทำเสียง รถไฟวิ่ง ฉึกฉัก ปู๊นๆ ประกอบการเล่า ซึ่งจะช่วยให้บรรยากาศการฟังนิทานสนุกไปอีกแบบ

5. การเล่านิทานประกอบอุปกรณ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่มีอยู่ หรือผู้เล่าจัดทำขึ้น เช่น หน้ากากตัวแสดงในนิทาน หุ่นมือ หุ่นชัก หุ่นเชิด ตุ๊กตา เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นสื่อการเล่า นิทานที่สำคัญ อุปกรณ์ที่สามารถทำให้เด็กสนุกสนานตื่นตาไปกับนิทานที่เล่าได้อย่างดีสร้างความสนใจในการฟังนิทานให้แก่เด็กมากกว่ารูปแบบอื่นๆ

6. การเล่านิทานประกอบการวาดภาพ บางครั้งนิทานไม่จำเป็นต้องอาศัยภาพหนึ่ง การสร้างบรรยากาศที่น่าสนในให้กับเด็กเพื่อให้เด็กติดตามและคิด คือ การเล่านิทานประกอบการวาดภาพ ผู้เล่าต้องสามารถวาดได้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องสวยแต่ต้องสื่อได้เข้าใจ มีจินตนาการการเล่าจะเป็นการเล่าไปวาดไป สนทนาไป เด็กจะสนุกมาก และจินตนาการตามมือของผู้เล่า เช่นนกตัวหนึ่ง ผู้เล่าวาดภาพนกเกาะอยู่บนต้นไม้ ผู้เล่าวาดภาพต้นไม้ ขณะวาดก็สนทนากับเด็กว่าจะวาดต้นไม้อะไรทำไมจึงวาดต้นไม้ เพราะอะไร ข้อมูลสนทนาที่ให้นี้คือองค์ความรู้ที่เด็กจะได้รับพร้อมกันด้วย

7. การเล่านิทานไม่จบเรื่อง เป็นการเล่ามีเจตนาให้เด็กคิดแล้วผู้กรเรื่องต่อโยงมาเล่าต่อจากครู ซึ่งนอกจากพัฒนาภาษายังพัฒนาความคิดให้กับเด็กเช่นเดียวกันกับการเล่าต่อเรื่องราว

สรุปได้ว่า การเล่านิทานมีรูปแบบการเล่าหลายวิธี ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมความสนใจของเด็กเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้ เกิดจินตนาการ ตอบสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นและมีความสนใจในการฟัง ผู้เล่านิทานต้องมีรูปแบบการเล่าหลายๆ วิธีดังนี้การเล่านิทานปากเปล่า การเล่านิทานประกอบภาพ การเล่าโดยใช้หุ่นมือ การเล่านิทานโดยใช้เชือกการเล่านิทานประกอบการวาดภาพ การเล่านิทานไม่รู้จบ เป็นต้น

2.6 เทคนิคและวิธีการเล่านิทาน

ไพพรรณ อินทนิล (2534 : 103-106) ได้อธิบายถึงการเล่านิทานที่มีความสามารถการเล่าได้เก่งจะต้องทำให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวาสนุกสนานเป็นที่หลงใหลติดอกติดใจของ เด็กๆ ได้ โดยมีวิธีการดังนี้

1. ผู้เล่าควรเล่าตามลำดับเหตุการณ์ไม่กระโดดข้ามไปมา
2. มีเทคนิคประกอบการเล่า
  - 2.1 ใช้น้ำเสียงประกอบการเล่า
  - 2.2 ใช้ท่าทางประกอบการเล่า
  - 2.3 ใช้สีหน้าและแววตาประกอบการเล่า
  - 2.4 ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่า

3. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

3.1 บรรยากาศเงียบสงบ

3.2 ผู้ฟังไม่อยู่ในภาวะหิว

3.3 ความยาวของนิทานเหมาะสมกับช่วงความสนใจของผู้ฟังแต่ละวัย

4. ควรมีการประเมินผลการเล่า เพื่อทราบข้อดี ข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อให้การเล่านิทาน ครั้งต่อไปสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เกริก ชูพันธ์ (2543 : 68) ได้สรุปถึง วิธีการเล่านิทาน ผู้เล่าจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การเลือกเรื่องที่จะใช้เล่า

2. การตัดแปลงเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง

3. การเตรียมตัวและจัดเตรียมสื่อเล่านิทานของผู้เล่า

4. การลงมือเล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องเล่าให้ราบรื่นโดยตลอด ด้วยรูปแบบและเทคนิคเฉพาะของผู้เล่าเอง

5. สถานที่และเวลาที่ใช้เล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องพิจารณาเพื่อความเหมาะสม

6. การติดตามผลการเล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องสังเกตความพึงพอใจของผู้ฟังด้วยว่าผู้ฟังให้ความสนใจมากน้อยเพียงใด

วิล มาศจรัส (2545 : 118-119) ได้สรุปถึงเทคนิคการเล่านิทาน อยู่ในส่วนต่างๆดังนี้

1. น้ำเสียง โดยปกตินักเล่านิทานจะต้องเป็นผู้ที่มีน้ำเสียงที่แจ่มใส เพราะการเล่านิทานน้ำเสียงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้นิทานที่เล่าน่าสนใจหรือไม่ ดังนั้นเวลาเล่านิทานผู้เล่าจะต้องรู้จักใช้น้ำหนักของคำให้มีน้ำหนักเบาตามอารมณ์ของตัวละคร

2. การใช้สีหน้าท่าทาง การใช้สีหน้าท่าทางประกอบการเล่านิทาน ถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่ง เช่น การแสดงความโกรธด้วยการนูนหน้า แสดงถึงอารมณ์ดีด้วยรอยยิ้มและหัวเราะร่าเริง แสดงความสงสัยด้วยการขมวดคิ้ว เป็นต้น

3. การสบตาผู้ฟัง การเล่านิทานจะดูเป็นกันเองยิ่งขึ้น หากผู้เล่า เล่านิทานไปด้วย การสบตา ผู้ฟังนิทานไปด้วย รวมถึงการให้ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในนิทานในบางช่วงที่เห็นว่ามีเหมาะสม

สรุปได้ว่า การใช้เทคนิคและวิธีการเล่านิทานที่จะเล่าได้ดีนั้น ผู้เล่าต้องอาศัยประสบการณ์ในการเล่า และการฝึกฝนบ่อยๆ จนกลายเป็นวิธีการเล่านิทานเฉพาะตัว ผู้เล่าเพียงแต่ลำดับเหตุการณ์และสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกสีหน้า ท่าทาง ถิ่นน้ำเสียง พร้อมกับการใช้สื่ออุปกรณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นการกระตุ้นให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น

3. นิทานประกอบภาพ

3.1 ความหมายของนิทานประกอบภาพ

เกอร์แลค และอีลี (จินตนา ไบกาซูชิ. 2542 : 54 ; อ้างอิงมาจาก Gerlach and Ely. 1971 : 365) ได้ให้ความหมายของภาพไว้ว่า เป็นภาพนิ่ง เป็นวัสดุ 2 มิติ ที่บันทึกหรือแสดงเหตุการณ์ สถานที่บุคคลหรือสิ่งของเอาไว้อาจเป็นลักษณะที่เป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพการ์ตูน ภาพสเกตช์ ภาพผนัง รวมทั้งแผนภูมิ แผนที่สถิติ และแผนที่ ภาพสามารถใช้ในการสอนเป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นกลุ่มในเวลาเดียวกันก็ได้

ชุตินา สัจจามันท์ (2529 : 20) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า หมายถึงหลักฐาน ที่ช่วยอธิบายให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากขึ้น ทั้งยังเป็นสิ่งช่วยตกแต่งหนังสือให้สวยงาม เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่น่าสนใจ สามารถโน้มนำความนึกคิดของผู้อื่นเพื่อเกิดอารมณ์ร่วม มีจินตนาการ และสนุกกับการอ่าน

จินตนา ไบกาซูชิ (2534 : 64-65) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า หมายถึงการนำเอาความรู้หรือประสบการณ์ที่ผู้เขียนมีอยู่เขียนออกมาเป็นเรื่องราวให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน โดยคำนึงถึงการใช้ประโยค คำนวนและภาษาที่แจ่มแจ้ง

สุชุม เกลยทรัพย์ (2539 : 89) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า หมายถึงภาพที่ทำขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบเอกสารหรือหนังสือ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ใช้อธิบายขยายความหรือข้อเขียนที่ปรากฏรวมอยู่ในหนังสือ

สรุปได้ว่า ภาพประกอบนิทานเป็นภาพที่เขียนประกอบเนื้อหา ตามหนังสือหรือนิตยสารที่เป็นนามธรรมมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กได้เห็นลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกตัวละครที่ช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาของนิทานง่ายขึ้น

3.2 ลักษณะของนิทานประกอบภาพ

บันลือ พุกกะวัน (2534 : 73) แบ่งชนิดของภาพที่ใช้ประกอบหนังสือสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. ภาพเขียน อันได้แก่ ผลงานของช่างฝีมือ หรือผู้ใดผู้หนึ่งเขียนขึ้น

1.1 ภาพสเกตช์ (Sketch) ภาพลายเส้นหยาบๆ แสดงให้เห็นเค้าโครงสร้างของสิ่งนั้นๆ เมื่อระบายสีลงไปย่อมช่วยให้ภาพเหล่านั้นเป็นภาพที่เด่นชัดช่วยให้เกิดความเข้าใจในการอ่านได้ง่ายขึ้น ภาพประเภทนี้นอกจากจะช่วยการอ่านแล้วยังทำท่ายให้เด็กอยากลองวาด เพราะเห็นว่าเป็นภาพง่ายสามารถทำได้ไม่ยาก

1.2 เป็นภาพที่คงลักษณะจุดเด่นของตัวละครไว้ส่วนหนึ่ง และการแสดงออกในรูปแบบของความรู้สึกนึกคิด ความมีชีวิตชีวาช่วยให้เด็กผู้อ่านเข้าใจอาการนั้นๆ ได้ดี ทั้งยังช่วยสร้างเสริมจินตนาการของเด็กได้เป็นอย่างดี

2. ภาพถ่าย ใช้เทคนิคการถ่ายภาพจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง (Authentic) เช่น สถานที่ คน สัตว์ ที่อยู่ใกล้ตัวเด็กเล็กมากๆ เด็กไม่เคยพบเห็นภาพเหล่านี้ การถ่ายภาพหรือใช้ภาพถ่ายในหนังสือย่อมให้ประสบการณ์ที่เสมือนจริงทั้งยังสามารถที่จะแสดงให้เห็นภาพทิวทัศน์ สภาพแวดล้อมจริงได้ดี แต่โดยมากภาพถ่ายมักจะใช้ในหนังสือแบบเรียนมากที่สุด หนังสืออื่น ๆ มักใช้น้อยในเมื่อไม่สามารถจะหานักเขียนที่ได้ก็มักจะใช้ภาพประเภทนี้

3. ภาพไดอะแกรม หรือแผนผัง (Diagram) เป็นภาพแสดงให้เห็นสิ่งที่กล่าวถึงอย่างย่อสามารถช่วยสร้างความเข้าใจในการอ่านได้ดี ใช้แสดงการเดินทาง สถานที่ ตำแหน่ง และความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ดี เช่น แผนที่แสดงการเดินทางของมาร์โคโพลโไปเมืองจีน แผนผังแสดงพระราชวังโบราณ และอื่น ๆ ช่วยในการเรียนภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ได้ดี ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการเขียนแบบแปลนการวางผังงานและอื่น ๆ ได้ดี ไดอะแกรมดังกล่าว มักจะเน้นในเรื่องของทิศ และความสืบเนื่องความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่กล่าวถึง

ธวัช ตราชู (2532 : 52-53) แบ่งลักษณะของภาพประกอบ ตามวิธีการผลิตได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ภาพถ่าย คือภาพที่ได้จากการถ่ายรูปด้วยกล้อง ภาพถ่ายที่จะนำมาลงพิมพ์ประกอบตัวเรียงพิมพ์ ควรจะมีการจัดองค์ประกอบที่ดีการให้แสงเงา ตลอดจนการจัดกรอบอันจะทำให้ได้ภาพถ่ายที่มีทั้งคุณลักษณะที่อธิบายเรื่องราว และช่วยตกแต่งสิ่งพิมพ์ ให้สวยงามชวนดูยิ่งขึ้น

2. ภาพเขียน คือ ภาพที่เขียนขึ้นด้วยหมึกหรือสีต่าง ๆ มีรูปร่างลักษณะต่าง ๆ ตามที่ออกแบบ อาจเป็นภาพเหมือน ภาพจินตนาการ ภาพที่เกิดจากการสเกตช์ ภาพการ์ตูนเป็นแผนภาพ แผนสถิติ หรือกราฟ ฯลฯ ซึ่งใช้สำหรับโรงพิมพ์ประกอบตัวเรียงพิมพ์ที่เหมาะสมจำเป็นต้องใช้เพื่อบรรยาย หรืออธิบายเรื่องราวและช่วยตกแต่งสิ่งพิมพ์ให้สวยงามซึ่งการเขียนภาพประกอบโดยทั่วไปทำได้ 2 วิธี คือ

วิธี 1 ภาพวาดเส้น (Drawing) คือภาพที่เขียนด้วย ดินสอ ปากกา พู่กัน

วิธี 2 ภาพระบายสี (Painting) คือ ภาพที่สร้างขึ้นโดยใช้สีโปสเตอร์ สีน้ำ สีฝุ่น สีน้ำมัน เป็นต้น

3. ภาพปะติด (Collage) คือ ภาพที่ได้จากการนำภาพหรือวัสดุสำเร็จรูป เช่น กระดาษสี ผ้าเศษ วัสดุเหลือใช้ ฯลฯ มาประกอบเข้าด้วยกัน หรืออาจเขียนตกแต่งเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดภาพที่ต้องการ

4. ภาพพิมพ์ คือ ภาพที่เกิดขึ้นจากการทำแบบพิมพ์ แล้วนำไปพิมพ์เป็นภาพออกมา ด้วยวิธีต่างๆ กัน เช่นภาพพิมพ์แกะไม้ ภาพพิมพ์อื่นๆ เพื่อสร้างสรรค์เป็นแบบต่าง ๆ เหมือนกับภาพเขียน

สรุปว่า นิทานประกอบภาพมีลักษณะการแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้ ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพการ์ตูน ภาพไคอะแกรม ภาพปะติด และภาพพิมพ์ แต่ละประเภทจะมีลักษณะรายละเอียดของภาพแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับกระบวนการใช้งาน

3.3 ลักษณะของภาพประกอบที่ดี

รัถพร ชังธาดา (2531 : 44 : 45) ได้เขียนเกี่ยวกับภาพประกอบที่ดีในหนังสือสำหรับเด็กควรมีลักษณะดังนี้

1. ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กควรเป็นภาพเขียนมากกว่าเป็นภาพถ่ายเพราะภาพเขียน ผู้เขียนภาพสามารถเขียนภาพประกอบเรื่องได้อย่างกว้างขวาง เก็บรายละเอียดและเน้นบางส่วนที่ต้องการได้ดีกว่าภาพถ่าย อีกทั้งภาพเขียนมีความสวยงามน่าสนใจให้จินตนาการและอารมณ์ขันได้ดีกว่าภาพถ่าย

2. ภาพประกอบจะต้องสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

3. ภาพประกอบที่ดีเมื่อเด็กดูแล้วสามารถที่จะเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดี

4. ภาพประกอบที่ดีเล่าเรื่องในตัวของมันเอง

5. ภาพประกอบมีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหวอยู่ในภาพประกอบที่ดีดูแล้วต้องให้ความรู้สึกก่อให้เกิดจินตนาการที่แปลกใหม่เป็นภาพที่ให้อารมณ์ขัน

6. ควรมีภาพประกอบทุกหน้าในหนังสือสำหรับเด็กเล็ก

7. ขนาดของภาพสำหรับเด็กเล็กควรใช้ภาพขนาด 1/4 ของหน้ากระดาษ ตัวอักษร 1/4 ของหน้ากระดาษ และลดขนาดของภาพให้เล็กลงเมื่อเด็กโตขึ้นตามลำดับ เช่นเด็กระดับ ป.3-4 อาจใช้ภาพขนาด 1/2 ของหน้ากระดาษ

8. การใช้สีภาพ ควรใช้สีสดใสสวยงาม เพราะเด็กชอบภาพสีมากกว่าภาพขาวดำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเล็กชอบภาพที่ใช้สีสดใสประเภทแม่สี โดยไม่คำนึงถึงรายละเอียดและความเป็นจริง เช่น ชอบภาพวาดสีแดง สีเขียว เป็นต้น เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะชอบสีที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติและเป็นเรื่องจริงมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ

9. เป็นภาพง่ายๆ ขนาดใหญ่ และชัดเจน ไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดในภาพมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กเล็ก

10. ภาพจะต้องตรงตามความเป็นจริง โดยเฉพาะสำหรับเด็กเล็กภาพไม่ควรจะให้ขาดหาย เช่น ภาพคนไม่ควรใช้ครึ่งตัว เพราะเด็กเล็กไม่สามารถที่จะเข้าใจภาพที่หายครึ่งตัวได้

สรุปได้ว่า หนังสือนิทานประกอบภาพหมายถึงหนังสือนิทานที่มีภาพวาดให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและผู้แต่งสร้างขึ้น ซึ่งมีขนาดภาพ 3/1 ของหน้ากระดาษ สำหรับตัวอักษร 1/4 ของหน้ากระดาษ และใช้สีสะอาดตาเด็กคือ สีแดง สีเขียว และสีเหลือง เป็นต้น

3.4 การสร้างนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

กรมวิชาการ (2550 : 18-19) ได้กล่าวถึงการสร้างนิทานสำหรับเด็กไว้ว่า การสร้างนิทานสำหรับเด็กเป็นความละเอียดอ่อนที่หน้าสนใจ ดังนี้

1. นิทานที่สร้างต้องเหมาะสมกับเพศ วัยและบุคลิกภาพ รวมถึงการพัฒนาการและความต้องการที่มีความแตกต่างกันของแต่ละคน
2. นิทานที่สร้างต้องเป็นเนื้อหาที่ไม่ยากเกินไป ทั้งนี้ควรขึ้นอยู่กับวัยของเด็กเป็นหลัก เพราะเด็กแต่ละคนในแต่ละวัยมีสมาธิในการอ่านการฟัง การรับรู้ และความสนใจที่ต่างกัน
3. นิทานที่สร้างต้องมีเนื้อหาที่สนุกสนานชวนคิดติดตามและสามารถสร้างความตั้งใจให้เด็กเกิดอารมณ์ร่วมและคล้อยตามได้
4. นิทานที่สร้างต้องมีความสอดคล้องแทรกสาระของค่านิยม การส่งเสริมคุณธรรมปลูกฝังจริยธรรม ความดีงาม และสร้างสรรค์อย่างแยบยล ที่ไม่ใช่การนำเสนอโดยตรงที่จะทำให้เด็กท้อแท้เบื่อหน่าย
5. นิทานที่สร้างต้องมีเนื้อหา และบรรยากาศของรูป และเรื่องที่จะกระตุ้นให้เด็กได้เกิดการต่อยอดความคิดอย่างกว้างไกล

สรุปได้ว่า การสร้างนิทานต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างวัยบุคคล เนื้อหาสั้นกะทัดรัด ได้รับความหมาย เวลาสร้างควรสอดแทรกค่านิยมที่ดี หรือสร้างนิทานที่เด็กนำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีได้

3.5 เกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

นิทานสำหรับเด็กมีมากมาย นิทานที่ดีและเหมาะสมสำหรับเด็กกับนิทานที่ไม่เหมาะสมกับเด็กดังนั้นผู้เล่านิทานจะต้องมีหน้าที่พิจารณา และคัดเลือกสรรนิทานที่ดี และเหมาะสมให้แก่เด็ก เพื่อนำนิทานที่ดีนี้ไปใช้เล่าสำหรับเด็ก (เกริก ชูนพันธ์. 2539 : 67)

เยวพา เดชะคุปต์ (2540 : 58 - 59) ได้สรุปถึง ลักษณะของนิทานที่เด็กชอบดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เด็กนึกฝันต่ออย่างสดใส
2. เด็กชอบเรื่องที่จบด้วยรูปของกิน เพราะเด็กชอบกิน
3. เด็กชอบเรื่องบันเทิง เรื่องเศร้าเด็กไม่ชอบ
4. เด็กชอบคุณภาพมากกว่าชอบอ่านเรื่อง เมื่อเด็กเปิดหนังสือ สิ่งแรกที่เด็กจะดูคือภาพและเด็กจะดูทุกอย่างในภาพ ดูอย่างละเอียด เด็กจะอ่านเรื่องจากภาพ ดังนั้นหนังสือภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ในด้านการทำหนังสือ เนื้อหาจะต้องมีมาก่อนภาพ ได้เรื่องที่เหมาะสมที่ดีแล้วบรรณาธิการจะต้องพยายามหาหน้ากวาดรูปให้วาดภาพให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องนั้นๆ

รัดพร ชังธาดา (2531 : 38-42) ได้อธิบายถึงลักษณะหนังสือที่ดีสำหรับเด็กดังนี้

1. มีแนวหรือสาระสำคัญของเรื่อง (Theme) ที่ดี กล่าวว่ามีคุณค่าต่อเด็ก
  - 1.1 มีคุณค่าต่อเด็ก
  - 1.2 เหมาะสมกับวัย ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของเด็ก
2. มีโครงเรื่อง (Plot) ดี โครงเรื่องของหนังสือสำหรับเด็กที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้
  - 2.1 โครงเรื่องจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิด คือสร้างโครงเรื่องขึ้นจากแนวคิด
  - 2.2 โครงเรื่องสั้นๆ ง่ายๆ ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน
  - 2.3 เด็กสามารถจับแนวคิดหรือสาระสำคัญของเรื่อง (Theme)
  - 2.4 มีตัวละครที่เหมาะสม
  - 2.5 มีฉากและบรรยากาศที่เหมาะสมกับเด็ก
  - 2.6 กาลเวลา โครงเรื่องที่ดีจะต้องกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ในท้องเรื่องที่ขึ้นอยู่กับกาลเวลาให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเวลาด้วย
3. มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งมีองค์ประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้
  - 3.1 มีเนื้อหาที่สนองความต้องการของเด็ก
  - 3.2 มีเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของเด็ก
  - 3.3 มีเนื้อหาที่เด็กเข้าใจง่าย
  - 3.4 มีเนื้อหาที่มีคุณค่าของเด็ก
4. มีวิธีการเสนอเรื่องที่ดี การนำเสนอเรื่องที่ดีควรมีลักษณะดังนี้
  - 4.1 เริ่มเรื่องอย่างน่าสนใจ และดึงดูดใจให้อยากอ่านต่อไปให้จบ
  - 4.2 การดำเนินเรื่องรวดเร็ว
  - 4.3 ควรเสนอเรื่องในรูปของการสนทนา โต้ตอบของตัวละครสลับด้วยการบรรยาย
  - 4.4 เสนอเรื่องอย่างมีชีวิตชีวาชวนติดตามอ่าน
  - 4.5 การสั่งสอนเด็กในเรื่องของความรู้ ความคิด ค่านิยม คุณธรรม ศิลธรรม จริยธรรม และคติสอนใจ

เกริก ยूनพันธ์ (2543 : 42-43) ได้ให้เกณฑ์ในการเลือกนิทานให้กับเด็กได้ ดังนี้

1. วัยของเด็ก พิจารณาว่าเด็กมีความสนใจ ชอบฟังนิทานประเภทใด ความยาวของเนื้อเรื่องเหมาะสมกับเรื่องความสนใจของเด็ก คือ ประมาณ 10-15 นาที หรือประมาณ 12 หน้า
2. เนื้อหาสาระคว่าเหมาะสมและสอดคล้องข้อคิดคุณธรรมเพียงใด
3. รูปภาพประกอบ มีสีสันสดใส ขนาดเหมาะสม มีภาพประกอบ 60% หรือ 70% มีเนื้อเรื่องประมาณ 40% หรือ 30% หรือประมาณ 4 : 3

4. รูปเล่มมีขนาดกะทัดรัด เหมาะสมมือเด็ก ขนาด 16 หน้ายก หรือขนาด 17×18.50 ซม.

5. ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสั้นๆ ง่าย ๆ ขนาดของตัวอักษรประมาณ 32 พอยท์ หรือ 5 มม. และตัวอักษรไม่ควรเป็นอักษรประดิษฐ์ ควรเลือกใช้ศัพท์หรือตัวอักษรซ้ำๆ จะทำให้เด็ก จำได้เพราะเห็นบ่อย

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 147-148) ได้ให้เกณฑ์ในการเลือกหนังสือนิทานสำหรับเด็กดังนี้

1. เป็นหนังสือภาพเนื้อเรื่องสั้นๆ ส่วนมากเป็นรูปการ์ตูน ภาพประมาณร้อยละ 60 หรือร้อยละ 70 เนื้อเรื่องประมาณ 30 หรือร้อยละ 40 ภาพอาจจะอยู่ด้านขวามีคำอธิบายอยู่ด้านซ้าย หรืออยู่หน้าเดียว (สัดส่วนของภาพ : เนื้อหาประมาณ 3 : 4)

2. รูปเล่มลักษณะกะทัดรัด ไม่เล็กและไม่ใหญ่เกินไป อาจใช้สูตรสัดส่วน 4 : 3

3. กระดาษใช้กระดาษอย่างดี หนา แข็งแรง อาจจะเป็นหนังสือทำด้วยผ้า

4. ภาษาที่ใช้ควรใช้ภาษาที่ง่ายๆ อาจเป็นคำคล้องจอง ง่ายๆ สั้นๆ

5. ตัวอักษรไม่ควรใช้อักษรประดิษฐ์

6. ตัวอักษรควรใช้ตัวโต คำหนา ขนาด 32 พอยท์ หรือ (5 มม.)

7. เนื้อหาเป็นศัพท์ที่เด็กมักจะพบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ ปากกา ดินสอ โต๊ะ เก้าอี้ ซ้อนส้ม รองเท้า กระเป๋า หมวก ฟ้าบ้าน้ำอา ภูเขาตายเป็นต้น

8. ควรเลือกใช้คำศัพท์ต่างๆ หรืออักษรซ้ำๆ จะทำให้เด็กเจนตาเจนใจจดจำได้ เพราะเห็นบ่อย (Repetition)

9. จำนวนหน้าประมาณ 10-20 หน้า

10. เด็กวัยนี้ยังไม่มีหนังสือ ตำราเรียน (Text Book) และสารคดี

สรุปเกณฑ์ในการเลือกนิทานให้เหมาะสมกับเด็กได้ดังนี้ คือ

1. ควรเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัยชอบฟังนิทานประเภทใด

2. ตัวอักษรตัวโตเหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัยไม่ควรเป็นตัวอักษรประดิษฐ์

3. ภาพประกอบ ควรมีสีสันสดใส สวยงาม มีภาพประมาณ 60%-70% หรือประมาณ 4 : 3

4. ภาษาที่ใช้ในเรื่องควรจะเป็นภาษาง่ายๆ ใช้ซ้ำๆ

5. รูปเล่มกะทัดรัด พอเหมาะกับเด็ก

6. กระดาษที่ใช้ควรจะเป็นกระดาษแข็ง ทนทาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

บัวสร วุฒิสักดิ์ชัยกุล (2546 : 66-74) ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารของมารดาที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารทางบวกของมารดา รูปแบบการสื่อสารทางลบของมารดาที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครอง เด็กปฐมวัยปีที่ 2 และในโรงเรียนจังหวัดนครนายก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและสำนักงานการศึกษาเอกชน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 160 คน ผลการวิจัยพบว่า มารดาให้การสื่อสารทางบวกกับเด็กในระดับมาก (ร้อยละ 64.45) และสื่อสารทางลบในระดับมากเช่นกัน (ร้อยละ 63.75) และระดับการศึกษาของมารดามีผลต่อการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ มารดาที่มีวุฒิปริญญาตรีจะส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของลูกสูงกว่ามารดาที่จบระดับมัธยมศึกษา

ศรีรัตน์ ชุมนันต์ (2546 : 97-106) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์

1. เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนตามตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู อายุของพ่อแม่ เพศของเด็ก และอายุของเด็ก

2. เพื่อศึกษาอำนาจทำนายความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามเพศอายุ โดยใช้ความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเป็นตัวทำนาย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 จำนวน 351 คน ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

2.1 เด็กก่อนวัยเรียนทั้งในระดับกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยมีความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมระดับสูง

2.2 เด็กก่อนวัยเรียนที่พ่อแม่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่พ่อแม่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ

2.3 เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก แบบใช้เหตุผลมากและแบบให้พึ่งพาตนเองมาก จะมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบสนับสนุนน้อย แบบใช้เหตุผลน้อย และแบบพึ่งพาตนเองน้อย

รัญจวน ประโมจรรย์ (2544 : 53-84) ได้ศึกษาการเล่านิทานคือ ผลการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานประกอบภาพที่มีต่อความสามารถด้านการเรียนของเด็กปฐมวัย ได้ทำการศึกษากับ

เด็กชั้นอนุบาลอายุระหว่าง 4-5 ปี จำนวน 175 คนในปีการศึกษา 2544 ได้สุ่มนักเรียนจำนวน 10 คน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานประกอบภาพเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 นาที พบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานประกอบภาพในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีความสามารถด้านการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยในระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานประกอบภาพระหว่างช่วงสัปดาห์ พบว่า คะแนนความสามารถด้านการเรียนของเด็กปฐมวัย มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วง 8 สัปดาห์ ยกเว้นในช่วงสัปดาห์ที่ 1 เท่านั้น ที่คะแนนความสามารถด้านการเรียนของเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นภาพรณ์ อันทะผลา (2547 : 75-89) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่านิทานที่มีต่อทักษะการพูดนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลราชินีบุลเขาวังทองกลาง กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2547 ได้ทดลองแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 8 คน ระยะเวลาการทดลองทั้งสิ้น 6 สัปดาห์ แบบแผนการทดลองคือ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design พบว่า

- 1) นักเรียนมีทักษะในการพูดมากขึ้นหลังจากการได้รับกิจกรรมการเล่านิทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01
- 2) มีทักษะในการพูดมากขึ้นหลังจากการไม่ได้รับกิจกรรมการเล่านิทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 3) มีทักษะการพูดมากขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พจณี ศิริวรรณ (2547 : 51 - 52) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์ ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโนนม่วง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2546 จำนวน 24 คน เป็นกลุ่มทดลอง 12 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละประมาณ 90 นาที และกลุ่มควบคุมไม่ได้ทำกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต และแผนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

ประภา หลาบคำ (2549 : 110-118) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อสร้างและพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 595 คน จาก 16 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้านดี ตั้งแต่ 0.31 ถึง 0.72

ด้านเก่ง ตั้งแต่ 0.47 ถึง 0.83 และด้านความสุข ตั้งแต่ 0.65 ถึง 0.76 และมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 เป็นแบบวัดที่มีคุณภาพ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิริวรรณ ฤทธิสาร (2550 : 76-79) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่ใช้วิธีการสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพ และวิธีการสอนแบบปกติ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนวัดสุวรรณเจดีย์เลิศบุญยงค์อนุสรณ์ จำนวน 40 คน ปีการศึกษา 2550 เป็นห้องเรียนตามสภาพจริง คະแนนเฉลี่ยทางการเรียนใกล้เคียงกัน และอยู่ในห้องเดียวกัน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลอง 20 คน กลุ่มควบคุม 20 คนกลุ่มทดลองได้ใช้วิธีการสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพ กลุ่มควบคุมได้ใช้การสอนแบบปกติ ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ใช้วิธีสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติ 2) เด็กปฐมวัยที่ใช้การสอนแบบการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบภาพมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวิธีการสอนปกติ

เสาวลักษณ์ เอี่ยมพิพัฒน์ (2549 : 72) ได้ศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนวัดดอนทอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 40 คน ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วันๆ ละ 20 นาที โดยใช้นิทานคติธรรมจำนวน 12 เรื่อง ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One – Group Pre – Test Post – Test Design ผลการวิจัย พบว่า ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิสามาส ชันชัยภูมิ (2549 : 77) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1/1 โรงเรียนกุศคุ้มสามัคคีวิทยา อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 20 คน ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 2 – 12 มิถุนายน 2549 แผนการจัดประสบการณ์โดยการเล่านิทาน จำนวน 5 แผน ผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมการเล่านิทาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.58/86.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7887 ซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน ร้อยละ 78.87

อรพิน อรุณธีร์กิจ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนเทศบาล 1 วัดศรีเมือง จังหวัดนครนายก จำนวน 108 คน ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One – Group Pre – Test Post – Test Design ผลการวิจัย พบว่าหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. งานวิจัยต่างประเทศ

คาเพลน (Kaplan. 2003 : 3521-A) ได้ทำการศึกษาการประเมินผลโปรแกรมการฝึกด้านจิตวิทยาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาและผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูแลเด็กก่อนเข้าโรงเรียนและเด็กปฐมวัย ทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์ (EI) ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อฝึกทักษะการศึกษาแบบ EI กับผู้ใหญ่และประเมินผลจากสถานที่ทำงาน สถานที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ศูนย์กลางของเด็กปฐมวัยและโรงเรียนที่มีรายได้ต่ำที่อยู่ใกล้เคียงกับเมือง Hispanic ผู้ร่วมวิจัยจำนวน 11 คน ได้แก่ ผู้หญิงที่ใช้ภาษาสเปนเป็นภาษาแรก ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษารวมกันเด็กปฐมวัยเป็นเวลา 60 ชั่วโมง การศึกษาครั้งนี้ออกแบบมาเพื่อที่จะพัฒนาความสามารถของพวกเขาก็จะรับรู้เข้าใจและจัดการกับอารมณ์และเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการนำเอาโปรแกรมมาเรียนรู้อด้านสังคมและอารมณ์ไปใช้กับเด็ก เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถความฉลาดทางอารมณ์แบบสังเกตพฤติกรรม และการประเมินผลการรายงานตนเอง จากการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ร่วมวิจัยก่อนใช้โปรแกรมนั้นอ่อน แต่เมื่อหลังจากการใช้โปรแกรมการฝึกแล้วผู้ร่วมวิจัยมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้นเมื่อนำโปรแกรมการฝึกไปใช้ในโรงเรียน

ไอโซคอร์ปี (Isokorpi. 2004 : 11-C) ได้ศึกษาเพื่อที่จะพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมด้วยทักษะทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ของการทำงานแบบร่วมกันเป็นกลุ่ม (TUTA) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มร่วมกัน แบ่งปันประสบการณ์ของชีวิตในการทำงานแก่กันและอารมณ์ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้ที่ทำงานร่วมกันรู้สึกดีและพัฒนาความรู้สึกในการทำงานร่วมกันของกลุ่มให้ดีขึ้นด้วย กระบวนการเรียนรู้ไม่เพียงแต่พยายามพัฒนาทักษะทางสังคมและทักษะทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลเหล่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นว่ามีความสำคัญที่ทำให้เกิดทักษะในการทำงานเดี่ยวและงานกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ทำการสอน 11 คน ในวิทยาลัยอาชีพครูรูปแบบ TUTA เป็นรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนผลประโยชน์ของกระบวนการกลุ่มและกระบวนการเรียนรู้ ผลจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้และการแก้ปัญหาการสอนของครูมีแรงกระตุ้นสูงและการอภิปรายถึงประสบการณ์ด้านอารมณ์มีการเชื่อมโยงต่อกันกับงานที่ทำครูได้แสดงความคิดเห็นว่าการฝึกอบรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญจำเป็น มีผลในทางบวกและท้าทาย

เวลล์ และพรีนเดิล (Well and Prindle. 2000 : 155-159) ได้ศึกษาบทบาทของความฉลาดทางอารมณ์ โดยเน้นการหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนในระดับมหาวิทยาลัยกับความฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นบัณฑิตในมหาวิทยาลัยชุมชนแคนาดาซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นนักศึกษาสาขาการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักศึกษาที่เรียนเกี่ยวกับช่างเทคนิคซ่อมรถยนต์ที่ศูนย์ฝึกงาน นักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ได้รับการทดสอบจากข้อสอบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนสาขาวิชาเดียวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนต่างสาขาวิชา การปรับตัว การจัดการความเครียดและรูปแบบการประพฤติทั่วไป ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสามารถใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาขึ้นกับนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม ในการดำเนินการสอบนักศึกษาสาขาการศึกษาผู้ใหญ่จำนวน 41 คน ในปลายปีการศึกษา ส่วนนักศึกษาช่างเทคนิคแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย กลุ่มย่อยที่ 1 จำนวน 12 คน ได้รับการทดสอบในปลายปีแรก อีกกลุ่มจำนวน 9 คน ได้รับการทดสอบในปลายปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกค่อนข้างต่ำระหว่างคะแนนการปฏิบัติงานในโรงงานในปลายปีที่สองกับคะแนนรวมของแบบทดสอบ อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก และยังมีตัวแปรแทรกซ้อนจำนวนหนึ่งด้วย จึงมีผลต่อการสรุปเพื่อนำผลการศึกษานี้ไปใช้

วิลเลียม (Williams. 2004 : 4309-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความยากลำบากในการจัดการศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ปรับปรุงมาจากแบบสอบถามแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของสโกลท์ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีคุณลักษณะที่ดีและเหมาะสม เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เข้าใจธรรมชาติของนักเรียน มีการยึดหยุ่นในการทำงาน ให้ความร่วมมือกัน ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ดราโก จูดี เอ็ม (จันดา ทัพละ. 2550 : 44 ; อ้างอิงมาจาก Drago. 2005 : 4811-B) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับการสำเร็จการศึกษาของนักเรียนเพราะว่านักเรียนมีความแตกต่างกันในความสามารถในการจำ นักเรียนบางคนเตรียมพร้อมสำหรับสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยดีกว่าคนอื่น บทบาทของความฉลาดทางอารมณ์ในการสำเร็จการศึกษาต้องถูกเข้าใจมากขึ้น ปัจจัยที่ไม่เกี่ยวกับความจำ เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ อาจสนับสนุนหรือเพิ่มความสามารถในการจำ การศึกษานี้ความฉลาดทางอารมณ์กระตุ้นความสำเร็จ ความกังวล และความสามารถในการจำเป็นตัวแปรทำนาย ตัวแปรบรรทัดฐานคือความสำเร็จในการศึกษาการวัดโดยเกรดเฉลี่ยของนักเรียน ข้อมูลถูกรวบรวมโดยใช้ MSCEIT, STAI, AMP, WPT, SDS การทดสอบสมมติฐานใช้ Bivariate และ Multivariate, Correlation, Regression Analysis ผลปรากฏว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับคะแนนเกรดเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการจำแนกและอายุนักเรียน นอกจากนี้ ความกังวลของนักเรียนสัมพันธ์กับความสามารถของความฉลาดทางอารมณ์กับการกระตุ้นความสำเร็จอธิบายโดยสรุป ผลการศึกษาแนะนำว่าการสำเร็จการศึกษาสัมพันธ์กับความสามารถของนักเรียนในการจำ การใช้ และการจัดการกับอารมณ์ ผลนี้แนะนำถึงความจำเป็นในการเพิ่มเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ในหลักสูตรปริญญาของวิทยาลัยเพื่อเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ของพวกเขาจากเอกสารและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) สามารถพัฒนาได้กับบุคคลทุก

วัยทุกระดับ ตลอดชีวิต ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรที่จะทำงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 เพื่อจะได้เป็นแนวทางให้กับตัวนักเรียนเองบิดามารดาผู้ปกครอง ครูอาจารย์ได้นำวิธีการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นไปพัฒนานักเรียนคนอื่นได้ต่อไป เพื่อให้นักเรียนเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทางด้านอารมณ์และการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

จากการศึกษาผลการวิจัยที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กิจกรรมการเล่นิทานเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญสำหรับเด็กมาก ในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กในปฐมวัยนั้น ถือได้ว่ากิจกรรมการเล่นิทานเป็นหัวใจที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนการสอน ซึ่งเด็กในแต่ละวัยมีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ ดังนั้น การเล่นิทานต้องมีจุดประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อที่จะได้พัฒนาเด็กให้ครบทุกด้านเป็นจุดสำคัญที่จะนำไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ในเนื้อหาิทาน โดยเฉพาะการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กวัยนี้ต้องการความรัก ความอบอุ่น ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลใกล้ชิดตลอดเวลา จึงควรส่งเสริมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กได้ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข